

SLOVAN

MESEČNIK
ZA KNJIŽEVNOST
UMETNOST IN
PROSVETO

ZVEZEK 12. - LETNIK III.

1905

VSEBINA.

Vladimir: Domovina	353	Listek	377	
Vekoslav Spindler: Na obisku	353	Književnost: „Slovenska Matica.“ — Družba sv. Mohorja. — Koledar družbe sv. Mohorja za 1906. — Dr. Jan. Ev. Krek: „Zgodbe sv. Pisma.“ — Prof. dr. A. Dolar: Ilustrovani narodni koledar. — Prof. Josip Kožuh: Pregledni izpisek iz navodila h kartografičnim osnovam. — Janežič-Bartel: Nemško-slovenski slovar. IV. izdaja. — Dr. Fran. Ilesič: Sitni prilozl. — Četrto izvestje mestne nižje realke v Idriji za šolsko leto 1904—5. — Josip Freuensfeld-Radinski: „Zvezde ugašajo . . .“ — Dr. Karl Verstovšek: Simonidovi jambi. — Martin Zunkovič: Wann wurde Mitteleuropa von den Slaven besiedelt? — „Omladina.“ — „Pokret.“ — „Srbski književni glasnik v Prešernu.“ — „Mala biblioteka.“ — „Nova Iskra.“ — Jaroslav Vrchlicky in slavnost odkritja Prešernovega spomenika. — „Nuova Rassegna“.		
Ing. chem. Jakob Turk: Naš vsakdanji kruh	362	Gledališče in glasba: Slovenska drama. — Slovenska opera.		
Spitignjev: Večer na morju	365	Naše slike: Pri sv. Krvi. (Umetniška priloga.) — A. Berthold: Ob Ižici. (Umetn. priloga.) — C. Häberlin: Prizor s svečanosti Rimljanov. — X. Y. Nestorov: Procesija v ruskem samostanu. — P. Rembrandt: Starec. — Karel Pirc.		
Fran Studenko: Pesem	365			
Dr. Fr. Goestl: Janez Trdina	366			
Fran Studenko: Bela hiša	367			
Borisov: Na izprehodu	367			
Pavel Golob: Zaton	367			
K. Podgorjanski: Moj pajek	368			
Borisov: Staro mesto	367			
Utva: Njega bilo ni	367			
Milena Dobova: „Moškova moderna“	368			
Fran Govékar: Nad prepadom	373			

Slikarja napisov in lakirarja, dekoracijska, stavbena in pohištvena pleskarja.

Delavnica: Igriške ulice šte. 8.
Telefon 154.

Ustanovljeno 1842.

Brata Eberl

Ljubljana

Tovarna oljnatih barv, laka in firneža z električno gonilno silo.

Trgovina in pisarna: Miklošičeve (Frančiškanske) ulice 6.

Ustanovljeno 1883.

Dobavitelj za c. kr. državne uradnike.

Odlikovani z zlato kolajno in častno diplomom na dunajski modni razstavi 1904.

A. REISNER

v Ljubljani Resljeva cesta 7
Komenskega cesta 18

krojaški zavod za civilne, vojaške in uradniške oprave.

Cene zmerne! Točna postrežba!

Velika zaloga najboljšega pristnega angleškega blaga.

Klobuke, cilindre, čepice in slamnike

v najnovejših faconah in velikih izberah priporoča

Ivan Soklič

v Ljubljani

založnik c. kr. avstr. državnih uradnikov.

Pod trančo št. 2 postaja elekt. žel.

Ne pozabite!

da se dobijo različni stroji, orodje, okovi, štedilniki, kotli za žganje in kuhinje, traverze, kompletne kuhinjske oprave, trombe in cevi najboljše in najceneje pri

Karol Kavšeka naslednikih
Schneider & Verovšek

Ljubljana, Dunajska cesta 16.

Slovenske cenike razpošilja zastonj in franko.

Slovenska pivovarna - AUERJEVI DEDIČI V LJUBLJANI - Wolfove ulice 12

Ustanovljeno leta 1854!

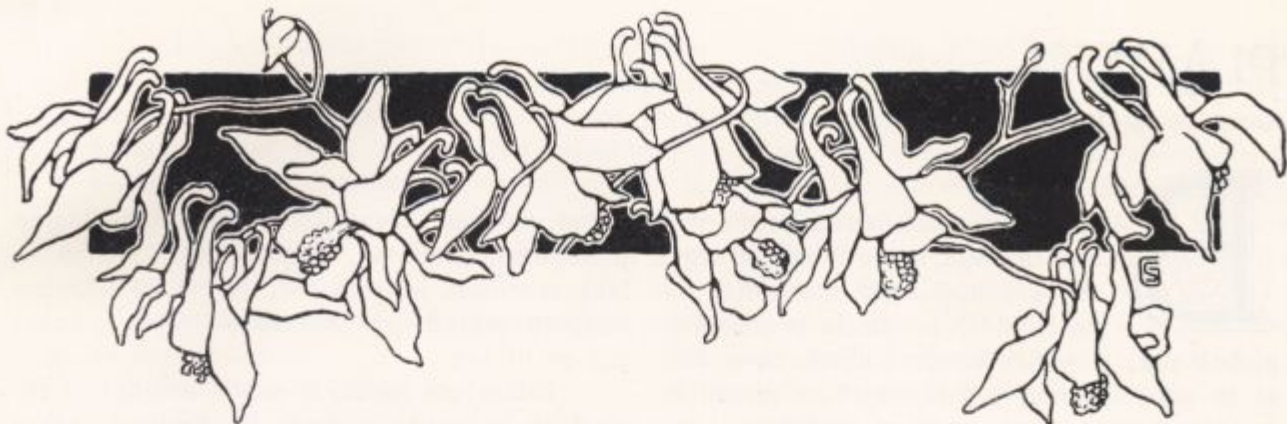
priporoča svoje izborno marčno in na bavarski način varjeno pivo. Tvrda je bila leta 1904 v Parizu in Londonu z najvišjim darilom „Grand prix“, zlato kolajno in častno diplomom odlakovana.

Zaloga v Kranju, Idriji, Metliki, Kostanjevici, Mengšu, na Igu, v Litiji, Vačah, Pijavi gorici, Sodražici, Podpeči, Mokronogu, Dobrovi pri Ljubljani in Polhovem gradu na Kranjskem in v Gorici ter Podbrdu na Primorskem.

© 1910 AMOUR, SENEKLY & CO

PRI SV. KRVI.

DOMOVINA.

I.

Po cvetnem vrtu hodil sem nekdam
in vse nebo sem v mladi duši nosil,
ljubezni maj je srečo name trosil,
srcé navdajal je čaroben raj.

A prišel žitja demon je tedaj
in s strupom črnim vrt je moj porósil
in rože polrazcvele je pokósil,
ko v hladni svet me pahnil je nazaj.

In vendar zopet se pomlad razcveta,
po dolgi noči nov se dan žari, —
v ljubezni novi pesem lovor spleta

in čelo tvoje kraljevsko krasi:
Zdravstvuj mi, gruda domovinska sveta,
nesmrtnomlada moja ljuba ti!

II.

Ne ljubim te s solzami, domovina!
Ljubezni moje žar je solnčnovroč,
ko zrem te svobodno, kakor nekoč
slovela si, ponosna kraljevina!

Ko v bran si vstala, silna in edina,
da Franka strla vojsk je tvojih moč,
ko rimska ni te še morila noč, —
glej, takšno sanja te srca globina!

In v duhu gledam dni bodoče tvoje,
ko zopet tvoja slava zablesti — — —
hej, vrzi proč vse suženjske vezi!

Naj prapor dvigne se in rog zapoje
na rdeči praznik skliče naše voje
in zrla bodeš, kaj ljubav stori!

Vladimir.

NA OBISKU.

In prišla so k meni leta detinja
in prašala so me: kako sedaj,
in prašala so me, kam vede pač cesta
me skozi življenja neskončni gaj?

Pa pravil sem jim, kako daleč so cilji,
in kako daleka cesta je k njim,
da skoro gotovo, predno jih najdem,
pod jasnimi zvezdami v veke zaspim . . .

In sklonijo tiho se leta detinja . . .
Na licu začutil njih gorki sem dih
in vide! sem solze v njigovih očesih
in slišal njih plač sem otožen in tih.

Vekoslav Spindler.

PLAMENI.

Roman. Spisal dr. Ivo Šorli.

(Konec.)

XIV.

Bil je globoko omamljen od prečute noči in vsega tega, kar je doživel in vrgel se je komaj napol razpravljeno na posteljo ter se kmalu pogreznil v globok sen, — prvič v svojem življenju ne meneč se za urad in prvič tu v Novinjah ne meneč se za to, kaj poreče svetnik, ko ga ne bo.

„Poldne bo kmalu, — ali ne vstaneš še?“ ga je zbudila mati.

„To je prinesel prej Schlegelov komi“, je pristavila in mu izročila precej debelo pismo.

S topo brezčutnostjo človeka, ki je premalo spal, je sprejel in z isto brezčutnostjo je začel čitati kar je dobil.

„Hočem biti pravičen in omenjam že takoj spočetka, da pišem ta list v največji razburjenosti in tudi — ogorčenosti, iz česar sledi že samo po sebi, da ne morem in nočem biti ljubezniv.

Izjavljam dalje takoj, da sem trdno uverjen o neiskrenosti vse te komedije, ki ji je bil sinočni večer le dobrodošel povod, da se je mogla zasukniti, kakor se je. Zahrbtina intriga in rafinirana propalost ste nastavljali že dlje časa mreže bolj šibkotnemu, kakor morda nepoštenemu človeku“.

Pomel si je presenečene oči in čital dalje:

„Toda to je za stvar vseeno. Dejstvo pa je, da je konec tak, da se mora gabiti vsakemu količkaj finočutečemu človeku in spominja jako močno na — kmete, ki živimo sicer že dolgo časa med njimi, a ogradili smo si svojo hišo precej visoko in opremili predvsem svoj salon v — prvem nastropju, da bi kateri ne vlomil vanj, ako bi se slučajno zmotil do nas. Zato še vedno kljub stoletnemu dihanju tega zraka nismo pozabili gotovih predpisov, ki veljajo tam zunaj med olikanci in ki se jim pravi — forma. . . Tudi ko izobražencem kri zavre, je treba, da pijejo življenje iz te med njimi vpeljane posode. Pastir se nagne kar nad reko, mi smo vajeni — kozarcev. . . Pa vsaj pljuvati ni treba vanje, — človek se ne počuti dobro, če gleda. . .

Sicer pa kakor rečeno: to je bilo vse hote, namenoma napravljeno, in izvesti nekavalirsko dejanje kavalirsko, se še celo kavalirju le težko posreči.

Ako bi se pa kljub vsemu motil: ako bi bilo res vse skupaj le zagrešenje proti formi, dà, ako bi ne bilo čudno vedenje v pretekli noči,

o katerem sem ravno izvedel v svoje skrajno presenečenje, nič več, nego — hm, recimo — lahkomiselnost, je treba pač, da oni, ki take ne-taktnosti zagreši, iste sam taktno popravi, kakor pač ve in zna. . .

Težko sem zapisal te zadnje besede; in zapisal jih je — oče in ne K. W. Schlegel, kakor je sploh pri vsem odločevalo le — očetovsko srce. Smili se mi namreč nedolžno bitje, ki bi mu še ne bilo treba vedeti, kaj so prejkane noči. . . (Bog mojih očetov naj mi odpusti, da sem to zapisal! Takih žrtev se na svoje stare dni nisem nadejal!)

Toda dovolj! Povedal sem vse, kar sem mislil, in zdaj je jasno med nami. Samo eno zahtevam, to lastnost, ki je pri nas sama po sebi umljiva in ki človeka spominja, kje da živi, ko je mora zahtevati: odkritosrčnost, možatost!!

K. W. Schlegel.“

Radanu je zdrknil list na posteljo, in strmel je dolgo predse.

Naenkrat je zapazil na drugi strani kratek dostavek:

„Moja žena je čitala ta list in se strinja z menoj. Moja hči je o vsem obveščena.“

„Tako?“ je zamrmral Radan, a v istem hipu je zaslišal trkanje na svoja vrata, in predno je dovolil, je vstopil sodnijski sluga v sobo.

„Dobro jutro, gospod doktor! Gospod svetnik je želel samo izvedeti, ali ste bolni“.

„Ali bi vam tega ne bila lahko povedala moja mati?“ je zakričal Radan.

„Oprostite! Gospod svetnik mi je ukazal!“ — je ušlo prestrašenemu slugu. „Gospod svetnik je silno razkačen“, je pripomnil tiho.

Radanu se je ustavilo dihanje.

„Ali je vam naročil svetnik, da mi to poveste?“ je zavpil še bolj razkačeno.

„Dà, če bi natančneje povprašali,“ je odgovoril sluga neumnodkritosrčno.

„Potem povejte vi gospodu svetniku, če bi natančneje povpraševal, da naj ga vrag vzame! Z Bogom!“

Sluga je plašno izginil, Radan pa je planil na tla.

Zaklel je besno in se naglo odpravil.

„Toda zdaj?“ se je vprašal potem naenkrat.

In stal je sredi sobe in ni vedel, kaj naj stori.

„Dà, k Slemenu grem!“ je odločil končno. „Odkrito mu povem vse in to oholo nesramnost mu pokažem!“ je jeknil, globoko v srcu pa je občutil vendar nekaj kakor težko osramočenje, kakor da mu je Schlegel povedal vendar le bridko resnico. Toda zdaj ni hotel, ne, ni hotel o tem premišljevati in skoraj tekel je tja gori po trgu.

Razburjeno je potrkal in razburjeno sedel na ponudeni stol.

Slemen ga je gledal in čakal.

„To sem prejel!“ je vzkliknil slednjič Radan in mu ponudil Schlegelovo pismo.

„Kaj je bilo sinoči, predno ste prišli k nam?“

„Zbadali so me, ker nisem šel volit. Za to ravno sem ušel.

„Aha! Zdelo se mi je takoj, da mora biti nekaj posebnega. No, in kakor je videti, si razlaga Schlegel to in naslednjo kot razzaroko“.

„Da, in zato to nesramno pismo!“

„Ne, prijatelj, meni se pa ne zdi tako hudo. Res, da je polno bolj ali manj skritih zelo žaljivih opazk, toda pomisliti morate, da je mož pisal to v veliki razburjenosti, in da ti ljudje res strogo gledajo na forme. Hm . . .“ se je ustavil za hip, „jaz bi vam svetoval, da se še nekoliko pomirite in greste potem osebno k njemu. Tako se stvar najlažje poravna“.

„A jaz nočem več, da se poravna! Saj zato sem prišel, da se pogovorim z vami!“

„Tako? . . . Kako pa mislite to? . . .“

„Sit sem vsega, do grla sit! Dovolite, da vam povem vse in potem mi svetujete. Naj se vam ne zdi čudno, — od prvega hipa sem čutil do vas meni samemu neumljivo, skoraj sinovsko udanost, zato sem prišel zdaj sem, ko ne vem več, ne kod, ne kam“.

Sklonil je glavo in gledal nekaj časa v tla.

„Gospod doktor!“ je nadaljeval. — „Gospodična Milka je naredila name mogočen vtisk že tedaj, ko sem bil premeščen v Novinje . . . Tako kakor še nobena ženska prej . . . No, morda me je gnalo, sicer ne da sem se zavedal, a vendar, le golo računanje k oni . . . In zdaj — —!“

„In zdaj?“ ga je spodbudil Slemen.

„In zdaj . . . Sinoči se je zgodilo, da sem spoznal . . .“

Umolknil je zopet.

Na Slemenovo lice je padla globoka resnoba, in mrko je gledal predse . . .

„In zdaj hočete, da vam jaz svetujem?“ je vprašal počasi . . .

Radan je prikimal, a ni prevzdignil glave.

„Prijatelj, to je težka stvar“, je nadaljeval oni resno. „Morda se še sami ne zavedate, da je prišel za vas nekak tragičen moment, moment, ki je v globokem pomenu te besede usodepoln. — In težko je tu svetovati. Vedno gre še najboljše, če se nihče ne vtika vmes. Če si človek v taki uri naloži sam križ na rame, ga bo nosil nemo in potrpežljivo in ne bo niti iskal človeka, ki bi ga zvrnil nanj. Če pa mu ga je kdo drug naložil, pojde k njemu in poreče: Ti si mi ga vsilil, — tu ga imaš! Pomagaj! A ni ga, ki bi hotel pomagati. In če bi hotel, ne bi mogel.“

Slemen je za hip prenehal.

„Glejte, prijatelj, — jaz se vam moram obdolžiti, da sem sinoči igral vlogo, ki mi ni šla k srcu. In sklenil sem, da vam to tudi povem. Naj bo to že danes, ker je taka prilika. In tem bolj, ker je še čas, da krenete nazaj, če sem jaz kaj zakrivil. Dà, nalašč sem govoril baš sinoči stvari z vami, ki so skoraj morale napraviti vtisk na vas. A opravičeval sem se in se še opravičujem, da sem ravnal v globokem prepričanju, da sta vi in Milka kakor ustvarjena drug za drugega. Poznam Adelo in poznam vas, poznam te sloje, njih mišljenje, njih čustvovanje in poznam dušo takega našega kmečkega fanta, kakršen ste uprav tipično vi. In toliko bolj, ko sem spoznal sinoči velike izpremembe na vas, — povečanje vseh tistih zevov namreč, ki vas ločijo od pris'ne buržoazije . . . Tam notri v globinah vaše duše je nekaj, česar vi še morda ne poznate in kar bi ostalo za vedno žejno, če ne zadenete pravega. A tudi na površju . . . Opazoval sem vas pri plesu . . . Prijatelj, vi rabite življenja, ognja, krvi, sploh temperamenta. In potem sem videl tudi, kaj se godi z Milko, vso to mrzlično delavnost, vso to iskanje družbe in zabave, vso to živahnost in veselost . . . In bolelo me je, ker sem vedel, odkod izvira . . . Če se takim ženskam užge srce, plamti jim in gori, dokler jih ne požge . . .“

Toda še huje je morda z Adelo . . . In zato sem rabil izraz „tragičen moment“. Milka bi se nazadnje udala . . . Ovenela bi kakor lepa roža, a tisto velo cvetje bi vsaj životarilo dalje. Vem, da ima tri, štiri snubače, kadar hoče, in najbrže bi čez leto vzela tega ali onega in počasi, počasi bi živela dalje tisto ubogo življenje takih zamrlih src . . . O, ona je močna ženska!“

„Toda — Adela? je vprašal Radan hlastno, ko je Slemen umolknil.

„Hm . . . ne vem. A bojim se — —“

„Saj to je ravno,“ se je izvilo Radanu bolestno iz prs.

HÄBERLIN C.: PRIZOR S SVEČANOSTI RIMLJANOV.

„Dragi moj, tu vam moram dati pa trd nauk: vsakdo je sebi najbližji. Saj vam rečem: če upate, da ji morete biti še dobri, da jo morete le malo še — ljubiti, prosim vas, vrnite se k njej. A opozarjam vas: usmiljenje še ni dovolj! Dve leti se človek premaguje, ves ganjen nad lastno dobrotnostjo mori v sebi svoje hrepenenje po onem, česar ni in ne bo nikdar več; a potem postanete nervozni, sitni, celo odurni. In zdaj si naslikajte sami: tisto bleđenje ubogega bitja, iz vsakega temnega kotička pritajeno ihtenje . . . ponoči se vzbudite in teški vzdih ob vaši strani vam povedo, da reva ne more spati . . . ozrete se hipno vanjo pri jedi: ravno so ji solze zalile oči, in plašno jih povese . . . In še vsa tista ljubosumnost, ko nesrečna stvar čuti, da vam ni nič, vsa tista suženjska udanost iz istega vzroka, vse tisto tiho, usmiljenja proseče stopicanje za vami, oh, človek, — to je strašno življenje, jaz sem ga poizkusil!“ je kriknil naenkrat in se stresel. „In postal sem včasih žival in zahteval sem stvari, ki so gnusne, le da bi videl, ali se drzne vsaj strepetati od studa. A ne in ne, — vse ti stori, samo da je ne pahneš v stran! In človek tepta s peklenko slastjo vso njeno človeško čast in jo skrni s satansko rafiniranostjo. Fej!“ Udaril je ob mizo in obraz se mu je spačil.

Radan je strmel začudeno vanj, a predno je mogel izpregovoriti, je Slemen počasi in mirneje nadaljeval:

„Če je ne ljubite več, — naj se zgodi božja volja, to je moja kruta beseda! Ali mislite, da ji storite kaj dobrega, če jo vzamete brez ljubezni? In ali ste vi krivi, da je ne ljubite več? Ali smo mi? — Dà, to sem še hotel reči: meni je zelo ljubo, da ste prišli sinoči sami, prostovoljno. Dasi sem jaz morda sinoči kaj zakrivil, dasi je morda tudi Milka kaj zakrivila, ko ste bili enkrat tu, — prišli ste vsaj sami! In zakaj ste prišli? Da bi se izneverili Adeli? Gotovo ne! Prijatelj, — človek bi skoraj rekel: fatum! In ali mislite, da bi bila vaša volja veliko vredna, če jo zastavite — proti usodi? Moja misel je, da je inteligentni oni, ki pogodi svoje namenjenje, in energičen oni, ki ga izkuša izvršiti! Bodite torej inteligentni in bodite energični! Verujte, da se Adela smili tudi meni, toda — —

„Ah, kaj neki!“ je stresel naenkrat z glavo, da mu je zaplala bela brada čez cele prsi. „Vse to je laž! Človeku se smili le oni, ki ga ljubimo, in dobri smo v resnici le onemu, ki nas veže kaka vez nanj. Vi ste pač najbrže tisti, ki mu je bilo namenjeno, da izvrši na Adeli njeno usodo! In nihče ne more tega preprečiti in nihče ne more nič zato!“

Radan je počasi vstal.

„Torej, prijatelj!“ je stopil Slemen k njemu in mu ponudil roko, „jaz vam res ne vem, kako svetovati. Dal sem vam iz svoje izkušnje in iz svojih nazorov nekaj splošnih navodil, — če jih morete in hočete, uporabite jih za ta konkretni slučaj.“

„Dà, ali ravno to, to je najtežje!“ je vzdihnil Radan. „Upal sem izvedeti vsaj, kaj bi bilo mogoče storiti, kako se rešiti iz te zagate. A, dà!“ je vzkliknil. „Skoraj bi bil pozabil!“ In povedal je, kaj se mu je bilo zgodilo s svetnikom.

Slemen je prikimal.

„Veste kaj!“ je rekel. „Vredimo celo stvar torej tako: vstop v mojo pisarno vam je vedno prost. Pogoji so vam itak znani. Ste zadovoljni?“

„Hm, vse je lepo, samo tu mi je težko ostati!“ je odgovoril Radan po kratkem molku.

„Razumem. Sicer pa je stvar zelo priprosta: če ostanete pri sodnji, vas na vašo željo gotovo premeste drugam; takih uradnikov ne izgube radi. Če želite pa le za prvo proč od tu in se posvetiti vendarle odvetništvu, pišem jaz svojemu prijatelju, dr. Krajniku, ki vem, da vas sprejme z veseljem. In ako vzamete Milko in odprete svojo pisarno kje drugje, odstopim jaz svojo tu komu drugemu in se preselim kot stric k vama. To so bile sploh že prvotno moje sanje, — starci smo egoisti,“ se je nasmehnil. „Tako imate torej na vse strani uglajeno pot.“

„In s Schlegelnovimi?“

„Če res nočete več k Adeli nazaj, vam svetujem, da mu to sporočite, češ, da vaš namen sinoči sploh ni bil, Adelo pustiti, da sploh niste bili „zahrbtni“, da ste se pač pustili od splošnega veselja kot strasten plesalec zavesti do male nepravilnosti, a da si za to takih pisem ne dovoljete in da greste zdaj za vselej med „kmete“. In jutri odpotujte in počakajte, kako se razvijejo stvari. Hm, sicer malo advokatski nasvet, a edino mogoč,“ se je nasmehnil.

„In Adeli? Ali naj bi ji pisal?“ je vprašal Radan bolj samega sebe.

„Kaj ji hočete pisati?“ se je oglasil Slemen. „Saj ve itak sama vse! Ali se hočete opravičevati, olepševati? Kup fraz, če ne laži, — drugega itak ne spravite na papir! V negotovosti ne puščati ljudi, niti hip, — toda ko je gotovo, je škoda besedi! Sicer pa rečete lahko eno v pismu na očeta! Najbolje: bodite iskreni!“

Radan je stal s sklonjeno glavo pred njim

„Tako! Zdaj mi je jasno začrtana pot!“ se je oddahnil. „Hvala vam, gospod doktor! Najprej spišem pismo Schlegelnu in svetniku,

potem grem k Milki in drevi se odpeljem kar s kolesom, da ne bo gledanja. In v dveh dneh vam sporočim, kaj ukrenem. Vi pa bodite tako dobri in sporočite mi, če bo česa treba. In radi Adele tudi, če bi se kaj zgodilo," je pristavil tiho.

In odšel je zamišljeno proti svojemu domu. Držal se je stranskih ulic ter prišel neopažen v svojo sobo, kjer je vzel takoj papir predse in začel pisati. A sprva mu je šlo le težko, in šele, ko se je spomnil Slemenovih besed: „Bodite iskreni!“ je zapisal vse, kar je čutil, — Schlegelnu samemu, gospej in Adeli . . .

XV.

Mesec še ni bil izšel, in črna tema ju je zagrinjala. Stala sta v veži tik pri vratih in se poslavljala.

„Ne, ni prav, da greš že nocoj, Karel,“ je zmajala z glavo in mu gladila čelo. „Vso noč nisi nič spal in zdaj si niti voza ne vzameš!“

„Saj moram bežati kakor tat!“ je odgovoril temno. Kakor omamljen je preživel te dve sladki uri pri njej, zdaj pa je leglo naenkrat nekaj temnega nanj, in čudna trpkost mu je napolnila srce.

Sklonila je glavo, kakor da jo je udaril. . .

„Eh, sicer pa, dve uri se vozim, pa sem na kolodvoru in potem se itak odpočijem!“ je skomizgnil malomarno in premišljeval med tem, kaj bi ji še rekel, ker je čutil, da jo je ranil. A ves čas mu je sikalo nekaj globoko iz duše in ga sililo, da bi jo ranil še huje, da bi jo zadel še strupenejše. „Kaj je meni vsega tega treba, da se moram klatiti ponoči okrog kakor kak zločinec? Kaj mi je storilo ubogo dekle, ki sem mu uničil življenje? Ujela si me ti, ti, ti rafinirana koketa, ti vampir, ki si mi izpil vso moč!“ ga je grizlo tam motri.

Boril se je sam proti sebi in hotel s silo potlačiti te grde misli, a bilo je vse zaman . . . Temna, mrzla noč ga je čakala zunaj, in on bi lahko sedel v gorki sobi ob njej, ki zdaj plaka tam spodaj. —

„Ali jo še ljubim?“ se je vprašal začudeno. A zmajal je takoj z glavo. „Ne, toda vendar. — Slabotnež sem in omazal sem si svoj značaj. To je!“ . . .

Milka ga je gledala. Daljna luč je osvetljevala blede njegov obraz, in videla je, kako je mračen in trd . . . Srce se ji je stisnilo, in plaho ga je prijela za roko.

„Zakaj gledaš tako temno, kaj ti je, Karel?“ se je sklonila k njemu in mu ovila rahlo svojo roko okrog vratu.

„Eh, kaj mi če biti! Saj vidiš, saj moraš videti sama!“ je vzkliknil neprijazno. „Ali ne čutiš, kako vlogo igram? Misli si v moje stanje!“

Strepetala je zopet in počasi je odgovorila:

„O, Karel, prav dobro umem, kako ti je, in ne misli, da je bila tista moja veselost ves čas prej res tako vesela. Hotela sem le tebe razvedriti . . . Ne, ne, Karel!“ je nadaljevala vedno bolj žalostno. „Jaz dobro vem, da se ti čelo še večkrat omrača, in bojim se, da mi boš še večkrat očital . . . Zato, Karel, zato te iznova prosim: glej, še je čas, verjemi, da ne govorim praznih fraz: morda je prav, da greš za nekaj dni od tod. In kakor se te z grozo bojim izgubiti, ti rečem vendar: pomisli še enkrat, prevdari dobro in potem šele odloči! Adela te morda še težje pozabi, nego jaz. Misli tudi nanjo!“ . . .

„Dà, seveda — zdaj! To si lahko vedela že prej!“ je jeknil trdo.

Roke so ji zdrknile z njegovih ramen in zapotekla se je nazaj, da ji je padel pramen od luči onstran ravno na obraz. Oči so se ji široko odprle in ustne zatrepetale. Skoraj ustrašil se je . . .

„Tako? tako torej? je viknila. „Prav, da si že danes to omenil, slutila sem, da boš, a bala sem se, da pride, ko bo že prepozno. Torej čuj!“ je kriknila še strastnejše in stopila tik pred njega. „Jaz razumem ta govor, dragi moj: očitaš mi, da sem te ujela, Dà, in res je to, res, stokrat res! Z vso rafiniranostjo, ki je sama nisem slutila v sebi, z vso prekanjenostjo sem delala na to, da te dobim. Dà, čakaj, povem ti vse, povem ti stvari, ki jih sam še sanjaš ne. Vidiš, vse to moje delovanje, vse to združevanje in obnavljanje družabnega življenja, — vse to je moje delo! Slemen je bil samo moje orodje, — povem mu v obraz, če hočeš. Jaz sem dahnila v „Čitalnico“ novega življenja, vso to poostrenje narodnostnih strasti, vse, vse je moje delo. Jaz sem postavila Slemena za župana, jaz sem priredila ta ples. In čim bolj je tekel čas, tem strastnejše sem delala. Ušel si mi bil v ono hišo, ki sem jo tako, tako sovražila, in zažigala sem okrog in okrog divji kres, da ti postane neznosno tam notri, da se vrneš, vrneš k meni, ki sem hrepenela od prvega hipa s to neizmerno strastjo po tebi. Dà, ne veš, kaj se godi v takem ženskem srcu, kakor je moje, in kaj zamore glava take ženske, če začne goreti v njej! Ne, saj nisem imela nobenega upanja. čutila sem od dne do dne z večjo grozo, da si mi izgubljen, toda kri mi ni dala miru, in če bi ne bilo prišlo tako, ne vem, kaj bi se bilo zgodilo. Jaz sem izmed onih, veš, ki bi bila zmožna

zločinov . . . Toda davi, davi, ko sem umirala sreče v tvojem objemu, davi, po onem blaznem poljubu, sem naenkrat začutila, da bi se zdaj udala. — Enkrat samo, enkrat da si bil moj, z vso dušo moj, — zdaj naj se zgodi, kar se hoče! — In zato pravim, pojdi, če hočeš, jaz ti ne pridem več na pot! Pojdi, pojdi, k oni ubogi stvarici tja dol, če ti je žal, da te je priborila rafiniranka — — “

„Ne, ne!“ je kriknil in jo zgrabil in prav vrgel k sebi. „Oprosti, oprosti!“ . . . In besede so mu zamrle na njenih pekočih ustnih . . .

. . . In požgani so bili vsi dvomi, razpaljeno vse nezaupanje. Ne, tega trenutka ne pozabi nikdar več! Bil je preveč velik, preveč poln strastne, plameneče iskrenosti . . . Stal je pred njo in strmел vanjo kakor v prikazen.

„Hvala ti!“ je vztrepetal. „Prihranila si mi mnogo muk, mnogo bridkih ur! Zdaj verujem, čuj — verujem. O, in to je slajše, kakor ljubezen sama!“

„A zdaj je čas, ljubica“ se je oddahnil veselo. „Nič več noči, Milka. Vse jasno, vse svetlo pred menoj. Zdaj vem, kaj imam! Trd hočem biti odslej in trden, ne boj se več zame!“

In še en sladki „lahko noč!“ in zdrčal je po cesti.

Še čutil ni, da je truden. Zdel se je samemu sebi kakor temen duh z enim velikim očesom, ko je divjal skozi pošastno temo samotnih gozdov in je vihral njegov plašč za njim, in so se zvijale sence visokih drves na desni in levi daleč notri v gošči po mahovitih tleh kakor ogromne črne kače . . .

Drugi dan pa je bil preveč izmučen in šele tretji je šel k predsedniku.

In spoznal je takoj, da ga je moral svetnik že prehiteti. Predsednik ga je sprejel zelo hladno, in nič več ni bilo nekdanje prijaznosti. Toda mirno je stal Radan pred njim in mirno je zagovarjal svoje ravnanje ter izrazil željo, da bi ga nemudoma premestili drugam.

In tedaj je izrekel stari mož trpko besedo, Radan ga je pogledal, vzel svoj klobuk in mu hladno naznanil svoj izstop. In zaman je bilo, da je postal predsednik naenkrat zopet prijazen in ga prosil, naj ostane, — Radan se je priklonil in odšel.

Vrnil se je v hôtel in se ravno odpravljal k dr. Krajniku, da bi se mu ponudil, — kajti k Slemenu se je hotel vrniti le, če bi mu tu spodletelo, — v tem hipu pa mu je prinesel poštni sluga ekspresno pismo. Odprl ga je naglo ter zagledal Slemenov podpis.

„Dragi doktor!“

Ne trudite se, — vse je v redu! Stvari so se čudno zasukale. Danes sta se gospa Schlegel-nova in Adela odpeljali odtod, Schlegel sam pa je dal vse svoje imetje na prodaj. Zemljišča kupi hranilnica, in jih potem parceliramo med naše ljudi; eno hišo kupim jaz, eno najbrže notar. Vse strmi. Sicer pa je naravno, za edino hčer ima več nego preveč, in tu mu zdaj tudi ne more ugajati več. Pravijo, da gredo v domovino njegovih prednikov.

Proti Vam ne reče ničesar in hodi sploh ponosno vzravnan, kakor vedno. Tudi pri prodajanju se možu vidi, da mu ni za sto kron.

Od danes dalje Vas smatram v svoji službi, Vredite vse potrebno, če še niste izstopili in pri-glasili se pri zbornici!

Ostanite pa vsekakor še vsaj en teden v mestu, da naj še Schlegel sam odpotuje; na to Vam pišem, da se vrnete.

P. S. Adela je hotela tisti dan po plesu baje na vso silo k Vam, a Schegel jo je zaprl v njeno sobo. Tudi sem čul, da hoče iti dekle v samostan. Milka je bila ravno pri meni in je jokala . . . Ženske so res čudne! Najprej bi se raztrgale, nato se pa jočejo druga nad drugo . . .“

„V samostan . . .“ je ponavljal Radan in strmел dolgo predse, a slednjič je malomarno skomizgnil. In čudil se je samemu sebi, da je tako hladen . . . Še pred tremi dnevi je poljubljaj Adelo, kakor da bi je ne mogel pozabiti nikdar več in zdaj? — Niti smili se mu ne . . . Da, ni ravno prijetna ta zavest, da jo je pahnil v črn, strašen obup, in da je zopet za njim ena umazana pega več na planjavi njegovega življenja, — toda tako daleč je že ta pega, tako daleč . . . Dogodek, epizoda — nič več . . .

In vstal je in odšel tiho ven predse žvižgaje na ulice. In visoko je nosil glavo in opojno čustvo prostosti, popolne prostosti mu je polnilo srce . . . Stegnil bi bil svoje ude, razprostrl svoje roke, — nič več vezi, nič več verig na njih in zgrabile bi bile po veselem, prostem, užitka-polnem delu . . . In trepetalo je v njem nekaj močnega in čakalo, trepetalo je in jedva čakalo, da se vrže v polno, šumno, prosto življenje . . .

In zahrepenel je z vso silo, da bi še smel zopet ven izmed teh pustih hiš, ven na svoja ljuba polja, ven v svoje ljube Novinje . . . In videl je pred seboj rdeče strehe izza zelenja, in nad vsem visoki cerkveni stolp, ki iz njega pozdravlja pod noč še enkrat tako ljubó zvon-gospodar . . .

In prišlo je že drugo jutro Milkino pismo, ljubeč, drhteč klic, naj pride. „Schlegel je razprodal, skoraj razmetal vse, tudi blago, terjatve, pohištvo in odšel. Meni se zdi, kakor da se je zemlja oddahnila, odkar je ne teži več korak tega moža . . . Solnce sije, tiho se topi sneg, in vse je kakor bi se prožilo le tebi v koprneč objem.“

In že proti večeru je držal lahek voz po cesti s postaje proti Novinjam. „Zdaj, zdaj, — še ta ovinek in doma sem!“ je vzdrtel Radan in srce mu je bilo tako silno, da bi bil najrajši skočil z voza in hitel peš dalje.

In zdaj, — zasvetilo se je skozi vejevje in samo še trenutek in pred njegovimi očmi se je odprlo. Gorko, že skoraj pomladno solnce je zlatilo vso dolino. Sneg jo je pokrival še čez in čez, a tuintam je že molel rujav košček travnika v zrak, in žarki so lili nanj in pričenjali tiho, tiho svoje skrivnostno delo . . .

In tam spredaj pred trgovom, prva med vsemi, kakor bi mu bila prišla naproti, mala ljuba hišica . . .

In konjički so leteli . . .

Planil je z voza in hitel čez pesek. Vesel vzklik za oknom in v veži mu je priletela Milka v naročje . . .

„In še eno veliko novico!“ je hitela, ko sta bila že v sobi, in se mu je vnovič privila, in oči so se ji svetile kakor otroku. „Doktor je kupil danes to hišico in jo daroval meni kot poročno vozilo: a popraviti jo mora še in potem bova stanovala tu. In še velik kos vrta je zraven. Poglej!“

In hitela je pred njim na ono stran hišice in mu pokazala, do kod sega njena lastnina.

„Glej, in vse to bova obdelovala sama, kaj ne?“ je vzkliknila in pritekla zopet k njemu.

Stal je naslonjen na lepo, visoko brezo in gledal zamaknjeno predse. Poslednji žarki so goreli na slemenih daljnih gora, in tako tiho je bilo vse okrog . . .

„Kaj premišljuješ, dragec?“ ga je vprašala tiho in ga prijela za roki.

„Glej, Milka, — saj morda je vse samo laž, vse sama zmeta. A jaz ne morem še verjeti . . . Vidiš, če bi bil jaz pisatelj, mogel bi pač napisati temno mračno delce, a le tedaj, kadar bi vzel samo odlomek človeške usode, — kadar bi zajel iz morja življenja le oni mali košček vode, kjer se slučajno ne ziblje ravno nobena zvezdica, — toda kadar bi govoril o tem ogromnem morju samem, tedaj se mi zdi, da bi ne mogel prezreti vseh tistih zvezd, kar jih žari v njem in vsled teh zvezd bi pozabil vso to črnoto okrog njih, in iz prs bi se mi k sklepu proti moji volji izvil vendar le strasten . . . zadivljen himnus na vse to, kar imenujemo življenje, na vse to borno tavanje med cvetjem in trnjem po tej dolini solz . . . Ah, ljubica, saj ni le zato, ker imam tebe na svojih prsih, tudi ti si le del vsega, a je nekaj, nekaj . . . Človek le jeclja in ne more povedati . . . Dà, glej, saj je mogoče, da postanem tudi jaz že čez kratko lopov, — skoraj vsi postanejo lopovi, in Slemeni so redke izjeme — a to nič ne de; zdaj hočem delati, zdaj se hočem truditi zase in za druge, zdaj hočem nagniti in piti iz te kupe in če bo le dvoje, troje let, — dobro je bilo, in nisem živel zaman . . . Ah, zdaj šele, zdaj, ko so proste moje roke, zdaj vem, česa sem tako težko iskal vse te čase . . . Sile, lepe sile so se nabrale v meni, in zdaj je prišel čas, da se zavrte kolesa in začnejo grmeti vsi stroji . . .

In morda se je celo prehitro odprlo pred menoj, — morda bi bilo celo boljše zame, da bi se moral zdaj, ko imam proste roke, še nekaj časa prerivati skozi goščo zaprek, ker zdaj bi ne opešal več, toda, ko se je že odprlo in šumi zlato klasje pred menoj, vzeti hočem srp in pričeti . . .“

V zvoniku se je zamajalo, zvon je zapel, in počasi, resno je šlo čez plan . . .

Radan se je odkril in gledal daleč ven na polja . . . In čudna, globoka, detinska pobožnost ga je obšla pred čudeži takega-le večera daleč zunaj v prostosti in pred čudeži vsega tega našega življenja . . .

NAŠ VSAKDANJI KRUH.

Spisal ing. chem. Jakob Turk.

Sirovo meso je lahko prebavljivo, dà, celo lažje nego slabo kuhano in pečeno. Vendar pa se sirovega mesa le malo použije. Glavni vzrok temu je, da sirovo meso ne prija ljudem in se jim gnusi. Poleg tega ima kuhano in pečeno meso prijetnejši duh in okus, kakor sirovo, in zato se mesena živila večinoma kuhana in pečena uživajo.

Kar se tiče kuhinjske priprave mesa za jed, nimam govoriti z izkustvenega stališča kuhinjske umetnosti, pač pa kot kemik s čisto kemičnega stališča. V to me opravičuje že dejstvo, da je kuhinja jako važna kemična delavnica, kjer se tvorijo in pretvarjajo za človeško življenje najvažnejše snovi, in to so človeška jedila. Kuharice pa, ki sicer spretno opravljajo kuhinjska kemična opravila, nimajo navadno pojma o bistvu kemije sploh in o kemiji v kuhinji še posebej. —

Razume se pa samo ob sebi, da ne moremo in ne smemo našim kuharicam šteti v zlo, da se ne zavedajo svoje eminentno važne vloge, ki jo igrajo v človeškem življenju in tudi ne svoje naloge, ki jo imajo. Naše kuharice niso namreč same krive, da je njih splošna in specialna izobrazba iz naravoslovnih ved, sosebno iz fizike in kemije, jako pomanjkljiva in da so vsled tega le živ stroj, ki, ne da bi razumel svoje naloge, čisto mehanično vrši svoje delo. A tudi ženstvo se že živahno giblje in glasno in jasno zahteva svobode in pravic v vročem hrepenenju po višji in najvišji naobrazbi. To je vsekakor jako veselo znamenje, ki obenem priča, da je še mnogo gnilega v človeški družbi. Kaj ni naravnost sramotno in poniževalno za sedanji prosvetljeni vek, da mora imeti že vsak pisar akademično naobrazbo, ako hoče priti do kruha, dočim se mirno gleda in trpi, da opravljajo in vodijo osebe s povsem pomanjkljivo splošno in strokovno naobrazbo najvažnejša opravila, ki so v ozki dotiki z najdragocenejšem zakladom, kar jih imamo, namreč z našim zdravjem! Mazačem-nestrovkovnjakom je prepovedano zdraviti ljudi; nevedna kuharica, gospodinja in mati pa poljubno razpolagajo z našim zdravjem in šele potem, ko je že uničeno, pokliče se zdravnik, da zopet popravi, kar je pokvarila nevednost in kar često ni mogoče popraviti. Da mora

(Dalje.)

tudi v tem oziru drugači postati, smo gotovo vsi edini. Zato je naloga vsakega naobraženca, da po svojih močeh pospešuje žensko gibanje, da obenem pazi na to, da še slabotno in neizkušeno ženstvo v svojem hrepenenju po svobodi in višji naobrazbi ne zabrede na napačna pota.

Meso se kuha (vari), peče, praži, pari, bara i. t. d. V bistvu pa se meso samo kuha in peče, kajti vse drugo, kar se zmerom v kuhinji vrši, ko se priготavljajo iz njega jedil, so le varijacije in kombinacije kuhanja in pečenja. Na eni strani vpliva vrela voda, na drugi pa vrela mast, oziroma toplota kipeče vode in razcvrte masti na meso. Jeli se uporablja v svrhu kuhanja in pečenja več ali manj vode in masti, ne izpreminja prav nič na stvari sami.

Kadar se meso kuha, prigotoviti se hoče — poleg dobrega mesa — večinoma tudi dobra juha. Izkušena kuharica ve, da mora, ako hoče skuhati dobro juho, pristaviti meso s hladno vodo k ognju; dvomim pa, da bi bilo vsem kuharicam tudi jasno, zakaj se mora tako zgoditi. Če se namreč meso s hladno vodo zalije in pristavi k ognju, tedaj izvleče voda polagoma velik del v vodi topljivih snovi iz mesa. Take snovi so: beljakovine, inozit mesena barvila, rudninske soli i. t. d. Ko pa doseže toplina vode, oziroma juhe, kakor jo zdaj lahko imenujemo, 65 stopinj Celzija, se skrkne v mesu ostali beljak na površju mesa in tako nastane iz njega odeja, ki zabranjuje v mesu ostalim topljivim hranilnim snovem nadaljni izstop iz mesa. A tudi v raztopino prešle beljakovine in barvila se skrknejo in kot rujava pena izločijo na površnju juhe. Pena se navadno posname in zato se v raztopino prešle beljakovine in barvila poizgubijo kot hranilne snovi. Toplina stopa vedno višje in prodere v notranjost mesa in vsled tega se skrknejo tudi beljakovine, ki so ostale neizvlečene v notranjosti mesa. Če se potem meso dalje časa kuha pri 100 stopnjah Celzija, se skrči (zleze skup) in iz njega izstopijo meseni sokovi. Na tak način se skuha prav slabo meso in izborna juha. Dobro juho in še dokaj dobro meso pa je možno skuhati tako, da se meso, ko je zavrelo, ohladi na približno 75 stopinj Celzija in pri tej stopinji toplote 1 do 2 uri kuha. V tem slučaju

se meso ne skrči in je, mehko, sočnato in okusno.

Čisto drugačna je stvar, ako se pristavi meso z vrelo vodo k ognju. V tem slučaju se skrcknejo beljakovine takoj na površju mesa, in meso obda za vodo in mesene sokove skoraj neprodorna odeja. Voda ne more torej do topljivih mesenih snovi in one ne v raztopino in zato ohrani meso v sebi skoraj vse hranilne snovi ter je vsled tega jako tečno in okusno; juha pa je prazna. A tudi v tem slučaju se ne sme pustiti mesa predolgo vreti.

Kadar pa se meso z malim dodatkom vode kuha, vpliva poleg vrele vode tudi vodna para na meso in ga razkrajja.

Tu mi je pripomniti, da čiste juhe ne smemo smatrati za živilo, ker je v resnici le užitnina. V četrt litra juhe, ki se navadno použivata, je namreč samo okoli 3 gramov hranilnih snovi, ki pri človeškem hranjenju ne morejo priti v poštev. Čista juha se torej ne použivata zaradi hranilnih snovi, ki so v njej, ampak zato, ker budi slast in pospešuje prebavo.

Najboljše, najokusnejše in obenem lahko prebavljivo je pečeno meso. Vse vrline dobrega jedila pa ima pečenka le tedaj, ako se pravilno in previdno postopa pri pečenju mesa. Predvsem se mora skrbeti za to, da se obda meso takoj z dovolj visoko stopinjo toplote, ker le tako se pravočasno napravi iz skrckanih beljakovin na površju mesa neprodorna odeja, ki ščiti mesene sokove, da ne morejo iz mesa. Zato mora biti mast, na kateri se ima peči, dovolj razbeljena. Ako se tako ravna, ostanejo v mesu skoraj vse hranilne in dišeče snovi. Poleg tega pa nastanejo pri višji toplini tudi iz nedišečih dišeče snovi, ki dajejo jako prijeten vonj in okus pečenini. Kuharica pa mora paziti tudi na to, da se pečenina preveč ne posuši in zato jo mora skrbno polivati z mastjo, oziroma s polivko, ki nastane iz masti in mesenih sokov, katerim ni mogoče docela zabraniti izstop iz mesa. Poleg tega ne sme kuharica po nepotrebnem dregati v meso z vilicami in drugimi ojstrili, ker se z njimi odpira mesenim sokom izhod iz mesa. Vrhu vsega pa mora tudi skrbeti za to, da se pečenka ne prismodi, ker je oglje neprebavljivo za človeka.

Poleg mesa dobivamo iz živalstva tudi animalično (živalsko) tolščo, ki je prav važno človeško živilo. Vsako živalsko telo sestojata

namreč iz več ali manj tolšče. Vendar je ne dobivamo od vseh živali, ki se ubijajo v svrhu dobave človeškega živeža, kajti nekatere živali imajo tako malo tolšče v svojih telesih, da jo potrošimo in použijemo docela z mesom, ki ga dobivamo od njih. Nekaterim živalskim vrstam pa je lastno zbirati mnogo tolšče v svojih telesih tako, da je ne moremo potrošiti z njih mesom, ampak jo še posebej dobivamo. Domače živali pa, kakor so svinje, gojijo se predvsem zaradi dobre in slastne tolšče. Mnogo tolšče je često zbrane pod kožo živalskega telesa, potem okoli črev, ledvic, jetr, srca in v mleku. Vsa ta tolšča tvori takozvani rezervni hranilni zaklad, iz katerega črpajo, oziroma bi imele črpati živali svojo telesno moč v času stradanja. A tudi deli in organi živalskega telesa, kakor sta mozeg in možgani, sestojajo v bistvu iz tolšče.

Največ tolšče dajejo svinje (prašiči), ki je kot slanina, salo in svinjska mast v prometu. Slanina je svinjska tolšča izpod kože telesa. Salo se zove sirova tolšča iz notranjosti telesa. Mast pa imenujemo razpuščeno, oziroma razcvrto slanino in salo. Svinjska mast služi za zabelo raznih jedil; slanina pa se tudi surova použivata in to posebno v mrzlih severnih krajih.

Mnogo loj imenovane tolšče dobivamo od govedi (volov, bikov in krav), kakor tudi od telet in ovac. Kar se loja ne použije z mesom, služi redkokdaj naravnost za zabelo, pač pa se ga mnogo uporablja v industrijalne svrhe in sicer za izdelovanje mila, sveč in umetnega masla. Od kuretnine daje le gos nekaj prav zlahodne in priljubljene tolšče. Mast ribjih sesalcev služi v mrzlih severnih krajih za zabelo. Pri nas pa se zauživa le ribje olje in še to samo kot zdravilo. Mnogo tolšče dobivamo tudi iz mleka, toda o tej pozneje, ko bode govor o mleku. Vse čiste animalične tolšče imajo imenitno lastnost, da niso podvržene gnilobi; zato pa imajo veliko slabost, da postanejo zagatne do neužitnosti. Zagatnost masti pospešujejo zrak, voda in svetloba. Da se mast torej prehitro ne pokvari, treba jo je ščititi pred zrakom, vodo in svetlobo. To se zgodi tako, da se seseče ali pa razpusti, osoli in potem vloži v deže ali pa v posode, ki se neprodušno zapro. Slanina pa se tudi soli in v dimu suši, kar je potrebno že zaradi tega, ker je često preraščena z mesom, ki se sicer pokvari. —

(Konec I. dela.)

M. V. NESTOROV: PROCESIJA V RUSKEM SAMOSTANU.

VEČER NA MORJU.

Sinje gore so zasnivale . . .
Mrak nad morjem se sprostira,
v oceanu solnce se je skrilo,
dan umira . . .

Dan umira nad valovi . . .
Jadro v dalji tam je zablestelo,
Zasvetilo, kot gasneča iskra
zažarelo . . .

Zažarelo je nad morjem sinjim,
nad brezmejnim, nad šumečim,
kot devojka pod poljubom prvim
vsem drhtečim . . .

Vse brez mej, brez dna, brez konca —
in le eno samo hrepenenje
daleč, daleč . . . Kam zakoprnelo
si, življenje? . . .

Spitignjev.

PESEM.

Kjer osamljene stezice
v gaj zeleni vodijo,
ob večernih tihih urah
moje sanje blodijo.

Ž njimi hodijo spomini
onih nepozabnih dni,
ki prehitro mimo naju
za obzorje so odšli.

Mrak nad stezami je sreče
krila temna razprostrl,
z mečem smrtnim vse uhode,
angelj večno je zaprl . . .

Fran Studenko.

JANEZ TRDINA.

Spisal dr. Fr. Goestl.

Autobiografsko in memoarno slovstvo je v Slovencih skoraj docela neznano, dasi bi bilo posebne važnosti in izrednega pomena, zlasti za dobo našega narodnega probujenja, to tem bolj, ker še nismo imeli razvitega časopisja, ki bi oni nedostatek vsaj v nekoliko nadomestilo. A naši narodni borilci so imeli toliko vsestranskega in naporenega dela, da jim za to ni dostajalo časa; mnoge je tudi zelo zgodaj ugrabila smrt. Želeli bi, da vsaj oni redki možje, ki so preostali iz te dobe, izkušajo nadomestiti ta nedostatek, in z veseljem čujemo, da namerja dr. Josip Vošnjak napisati svoje spomine. Seveda je pri teh delih treba vedno kritičnosti, kajti tudi pri izključenju vsake krivičnosti ali neistinitosti se po preteku mnogih let kaže marsikaj spominu v vse drugi luči in zvezi. Zato bi bili sočasni zapiski oziroma korespondence, ki se pozneje uporabijo za taka dela, posebne važnosti.

Trdina nam je podal vsaj nekaj v to stroko spadajočih spisov: „Hrvaške spomine“ v „Slovanu“ 1885—87; knjigo „Bahovi huzarji in Iliri“ in spis „Moje življenje“, ki izhaja v „Lj. Zv.“.

„Hrvaški spomini so zelo široko zasnovani; mnogokaj iz njih je sprejel pozneje v knjigo „Bah. huz.“. A spis je ostal nedovršen. Popis po hrvaški, zlasti slavonski zemlji razširjene nenravnosti, ki je bil načrtan prostodušno in neprikrito, je razburil deloma pobožne duše v domovini, ki so se križale pred „pohujšanjem“; deloma domoljube na Hrvaškem, ki so se zgražali nad „sramotjenjem naroda“. In tako je uredništvo prekinilo spis s sledečo izjavo: „V poslednej številki „Slovanovi“ bilo je priobčenih nekaj stavkov, ki so vzbujali nejevoljo. Gotovo je, da jih je zapisal gospod pisatelj z najboljšim namenom, da opozori merodajne kroge na spričenost in jih vzpodbode, da jo odpravijo. Res je pa tudi, da bi se v „Slovanu“, čegar namen je buditi v Slovencih ljubezen do vseh slovanskih bratov; v „Slovanu“, ki prihaja v roke mladini in ženstvu, ne bi smele priobčiti stvari, ki so namenjene zrelim možem v uvaževanje in preišljevanje“ . . .“

Zanimivo je, da je Trdina že poprej imel slično usodo. V „Slovanu“ namreč pravi: „O

(Konec.)

Kranjcih na Hrvaškem shranil sem si tudi stare zapiske, koje sem dogotovil še za Bahove vlade. O njih torej ne pišem na pamet in le iz spomina . . . Te zapiske sem začel pred 27 ali 26 leti (od priobčenja v „Slovanu“ računjeno) priobčevati v „Novicah“. Uredništvu zdeli so se menda preobširni, jelo mi je razne reči izpuščati, kar me je napotilo, da sem nadaljevanje ustavil.“

V svoji biografiji pa piše: „Med sotrudnike Hribarjevega in Tavčarjevega „Slovana“ uvrstil sem se tudi jaz. Spisal sem zanj svoje „hrvatske spomine“, iz kojih sem porabil več anekdot in poročil pozneje tudi za „Bahove huzarje“. Ali ta dva spisa imata različno smer. „Bahovi huzarji“ so zgodovinska knjiga, dočim popisujejo „hrvaški spomini“ z večine le privatne zgodbe in reči. V „Bahovih huzarjih“ govorim o slovenskih uradnikih in profesorjih, torej o naši inteligenciji, v „hrvaških spominih“ pa sem hotel razložiti, kako žive na Hrvaškem slovenski delavci, rokodenci in obrtniki. Uredništvo se je na sredi spisa prestrašilo mojega, žal, le preresničnega popisovanja slavonskih grehov, zlasti odprave zaroda, ki zaničuje našo narodnost v Slavoniji. Balo se je, da bi moja povest razžalila brate Hrvate in je moje priobčevanje ustavilo.“ —

„Bahovi huzarji in Iliri“ so prezanimiva kulturnozgodovinska slika. O njih se je izražala kritika tako laskavo, da bi bilo odveč, še kaj napisati v hvalo in priporočilo te knjige.

Spis „Moje življenje“, ki ga priobčuje dr. Drganec v „Lj Zvonu“, in iz katerega spisa smo posneli marsikaj za to razpravico, nam riše otroško in mladeniško dobo Trdinovo in kaže duševni razvitek pisatelja, razjasnjuje narodno mučeništvo in črta na kratko poznejše delovanje. Velezanimivi spis je dopolnilo knjige „Bahovi huzarji in Iliri.“ Izborno se mu je posrečil namen tega spisa, v katerem pravi Trdina: „Hotel sem Vam dati pravo sliko svojega življenja, ne pa le kako megleno, momentno podobo.“ Hvaležni moramo biti usodi, da nam je kratko pred smrtjo podal ta životopis pisatelj na prigovarjanje dr. Drganca.

Glavno delo Trdinovo pa so njegove „Bajke in povesti o Gorjancih“, ki jih je prinašal „Ljublj. Zvon“ od l. 1881 in katere ponatiskuje L. Schwentner v Trdinovih zbranih

spisih. O njih izraža pisatelj to sodbo: „Vse te bajke so se zarodile v moji fantaziji, ali v narodnem duhu poleg narodnih nazorov, spominov in poročil. Ž njimi sem hotel zopet oživiti staro-narodno slovstvo, to je, narodne pripovedke, ki bodo skoro izginile z lica slovenske zemlje zato, ker se niso razvijale, nego so ostale vedno jednake. Trudil sem se, da stare narodne nazore pomnožim in obogatim z idejami napredujočega časa; z rodoljubjem, svobodoljubjem, slovenstvom, slavjanstvom, s hrepenenjem po prosveti in vseh njih zakladih, ki pospešujejo človeško blaginjo. Obenem pa sem se odločil udrihati po prazno-

verju, ki se je obesilo na pravo vero Kristovo in jo tišči k tlom ter ji preti, da je ugonobi s svojimi izmišljotinami.“

O Trdini — stilistu izrekel je pač najboljšo sodbo Ivan Cankar: „Prave narodne govornice ni nihče tako pogodil, kakor Trdina . . . drugi so pisali za narod, Trdina piše iz njega . . . „Narodni pisatelji“ so bili bolj ali manj „potujčeni“ izobraženci, ki so se trudili, da bi pripovedovali narodu v jeziku, ki bi ga razumel; iz Janeza Trdine pa govori narod sam izobražencem. Zato je Trdina po mojih mislih doslej naš edini resnični in največji narodni umetnik.

BELA HIŠA.

Bela hiša v polju ravnem
mi stoji;
v dnevih žalosti mi duša
roma k nji.

Tam žaluje kot devojka,
ko mladosti cvet
ji usahne, in nastopa
strah bodočih let . . .

Bela hiša v polju ravnem
mi stoji,
v nji nebrojno sanj mladostnih
strtih spi.

Fran Studenko.

NA IZPREHODU.

V žametu danes blestiš se vsa
in hodiš kot kaka princesa;
in polno pogledov uprtih je v te,
v cvetoče obloke telesa.

V daljave pogledi ti plavajo,
oči ti žarijo ponosa;
kot cvetka sred polja se zdiš mi, — dokler
pomladna oživlja jo rosa . . .

Za tabo gospa gre, kot vesna nekoč —
zdaj nihče za njo se ne meni;
pred dihi jesenskimi cvet je umrl, —
oči ugasnili plameni — —

Borisov.

ZATON.

Prepelica pedpedika
in škrjanec žvrgoli,
solnce se gora dotika,
vsa slemena jim zlati.

Solnce smeje se prešerno
kot bi reklo: „Deklice,
s fanti se ljubite verno,
dokler me ne vidite!

Ko pa spet bom posijalo,
pojdem na obiske k vam,
bom v oči se vam smejalo,
jej, takrat pa vas bo sram!“

Solnce smeje se razkošno,
za gore se potopi;
in kot dekelce pobožno
od sramu nebo vse rdi.

Pavel Golob.

MOJ PAJEK.

Prirodoslovna črtica. — Napisal J. K. Podgorjanski.

Nekega jutra meseca maja, ko je solnce v vsej svoji krasoti posijalo na moje okno, sem zapazil, da si je čez noč splel mal pajek - križavec lično in umetno mrežico ter jo pripel med oknom in steno. Že sem hotel podreti predrznežu rahlo omrežje, sredi katerega je oblastno ždel in čakal plena, pa premislil sem se, češ da je škoda razdirati mrežico, ki si jo je nedolžna živalica spletla s tolikim naporom in s toliko razumnostjo. Ko tako molče opazujem svojega novega soseda, pribrenči muha in se zaleti naravnost v pajkovo omrežje. Pobliskovo se zažene pajek vanjo, zasadi ji svoje ostre čeljusti v hrbet in potegne parkrat z zadnjim parom nog okrog svoje žrtve, da bi jo povil in zapredel. A muha je bila precej velika in močna in se ni dala umoriti kar tako. V silnem strahu je zabrenčala, zatrepetala s krili in se zasukala z neznansko naglico kot vreteno na kolovratu okrog močne niti, ki se ji je bila zažela za prsni oklep. Toda pajek je vzlic temu manevru vztrajal. Potrpežljivo na muhinem hrbtu ždeč je hrabro prebil vse te obupne poizkuse preplašene živalice. Ko se je naveličala dirjati v kolobarju, oziroma, ko je omagala, potegnil je križavec še parkrat z nogami preko nje ter jo lepo zapredel in povil, kakor povije skrbna mati svoje dete, preden ga dene spat v zibel. Še malo je nesrečna žuželka zatrepetala, zaječala, stegnila tu-intam kako nogo, počasi pa jo je začela zapuščati življenska moč, ker ji je pajek hlastno in neumorno srebal sokove iz telesa.

Ko se je napasel, je varno odpel prazni mušji mešiček z omrežja in ga pahnil iz njega v globino. Kmalu potem je privršela druga muha, preširna kakor posavska mlekarica. Brez pomisleka se zakadi v omrežje in zadene jo ista usoda kot prvo!

Drugi dan je bilo vetrovno, deževno, hladno vreme. Pajek je ždel kakor kak samotarec v kotičku za zidom, mreža pa je bila razdrta. Opazoval sem ga več dni zapored, a vedno se je klavrno tiščal v svojem zatišju. Bil je popolnoma apatičen za brenčanje muh, ki so ga hodile motiti v sladki siesti. Le če je prišla katera preblizu in se ga je nehote dotaknila, dvignil je za hip visoko svoji prednji nogi kakor bojni ščit, češ, še sem živ, še —, potem pa se je skrčil in sanjaril naprej.

Nekaj dni potem se nisem nič zmenil zanj. Šele velika mreža, spletena iz krepkih niti, me je spomnila novega znanca. Pa kako se začudim, ko opazim, da sedi sredi mreže drug, dolg, slok, živo pisan in velik pajek. Gledam in gledam, kar najdem pod njegovim kotičkom staro obledelo in ponošeno obleko, katero je bil slekel, ker mu je bila menda postala pretesna. Zdaj sem vedel, da se je le vsled tega postil, ker se je levil.

Poslej pa je s podvojeno spretnostjo in pohlepnostjo lovil. Privadil se je počasi tudi moje navzočnosti. Sprva jo je pobliskovo popihal v svoj kotiček na zid, če sem se mu približal, ždečemu sredi mreže. Sčasoma pa je začel umevati, da mu grem na roko, da si ujame brez posebne težave in truda mnogo lepih in dobrih založkov.

Ko je bil tretji lev srečno dokončan, želodec pa popolnoma prazen, ujamem mu muho in mu jo držim za krila tik mreže. Nekaj časa posluša to brenčanje, potiplje malo v zrak, potem pa se zakadi proti muhi in mi jo izpuli iz roke. V par trenutkih je bila v belem povelju. Ker pa je bila precej velika in čokata, mu je bilo nerodno, nesti jo v čeljustih; zato jo je zvil spretno v ličen zavojček, pripel si ga na zadnjo desno nogo in hajdi na sredo mreže, kjer se je takoj pričel slastni obed.

Poleti se je pajek prelevil še dvakrat. Zadnji lev je bil naravnost zanimiv, ker se je natančno poznalo, kako mu je suknja počila sredi hrbta, ker mu je bila postala pretesna. Najtežje je šlo seveda z nogami, kar se je tudi opažalo na levu, ker je bil lev ondi ves zdrgnjen in oguljen, jasen dokaz, da je bilo treba precej truda, predno si je slekel pretesne golenice.

Opazil pa sem še nekaj v tem času, nekaj prav zanimivega. Ker je postajalo njegovo telo od dne do dne večje in oblastnejše, je uvidel, da je ta preobilnost le nekaka ovira za obilen in izdaten lov. Muhe in druge žuželke ga lahko vidijo že od daleč in se mu brez težave še umaknejo, preden dospo v njegovo območje. Zato si je splel večjo, razsežnejšo mrežo, ždel pa ni sredi nje, ampak v svojem kotičku ob zidu, odkoder je imel debelo in močno nit izpeljano do mreže, da je mogel naglo in izlahka po vsak plen sproti. Menim, da ni treba posebej opozarjati, da je to živ dokaz nenavadne razumnosti pajkove.

Nekoč se je ujela v mrežo bučela. Ko se strese omrežje, plane pajek pobliskovo iz svoje zasede po vrvici proti svoji novi žrtvi, a v zadnjem trenutku se zdrzne in obstane za hip, potem pa jo začne previdno, iz daljave zaprejati, varno se ogibajoč skritega žela. Navadnih muh in trotov se pa ni nikdar bal. Kdo mu je torej povedal, da ima bučela strupeno želo, in kje da ga ima, kajti pajek se je ogibal samo zadnjega dela telesa bučelinega!

To dejstvo me je napotilo, da sem ujel oso in jo izpustil, da se je zaletela v njegovo omrežje. Zopet isto kakor pri bučeli . . . Tudi čmrlja je ugnal po hudi borbi v kozji rog, ne da bi ga bil mogel čmrlj zbsti s svojim želom.

Jesen je bila prišla v deželo. Moj pajek je bil nenavadno velik in oblasten. Nekega dne ga denem v visok in prostoren kozarec, za tovariša pa mu ujamem na cveticah med okni se mudešega kosmatega hrusta — čmrlja.

Čmrlj je takoj spoznal nevarnega tovariša in zabrenčal je tako obupno, da je morala ta nena- vadna godba pajka posebno zoprno dirniti, kajti postavil se je na zadnji nogi in se jezno pognal v ljutega sovražnika, ki je ves zbežan letal po kozarcu ter iskal luknjice, da bi jo popihal iz nevarnosti. Ali zaman, povsod trdo, prozorno steklo. Spopadeta se. Pa, o joj! Pajek ga je obodel, ali čeljust mu je izpodletela na trdih čmrlje-

vih oklepih. V istem hipu pa ujame čmrlj svojega nasprotnika za nogo ter mu jo pregrizne. Pajek ves jezen plane z vsemi močmi na nevarnega sovražnika. Dva-trikrat ga prekopicne in povalja po tleh. Čmrlj pa ne bodi len, zasaja svoje želo pajku med rebra. „Kri“ lije pajku iz rane na nogi in iz vbodljajev po životu. Pa tudi čmrlju se je godila slaba. Peroti oz. krila so mu raz- trgana, tipalnice mokre in ranjene. Malo si odpo- čijeta. Potem pa se pajek iznova zažene s po- dvojeno močjo v ljutega sovražnika. Nekaj časa se premetavata, grizeta, stresata in bijeta. Ko se čmrlj oprusti pajka in se požene kvišku, ležale so štiri noge na bojišču: tri pajkove in ena čmrljeva.

Pajek je bil vidno upehan in onemogel; ves život mu je bil preluknjan od čmrljevega žela. Pa tudi čmrlj je utrujen in izmučen se- sedel poleg svojega smrtnega sovražnika. Križavec še enkrat zbere vse svoje moči, še enkrat se po- stavi — ko nekdanje čase — in se zapodi v čmrlja. Hud, poslednji boj se uname. Živ klopčič se valja po kozarcu. Sčasoma pričneta pešati in omagovati; moči so jima pošle. Še enkrat se spopadeta, a boj je bil kratek. Nenadoma čmrlj opeša in se nezavesten zavalji po tleh, stegne noge, začne trepetati — in po njem je bilo. A tudi pajek se le še enkrat zmagonosno ozre po bojnem polju, potem pa omahne in se zgrudi . . .

STARO MESTO.

Ti mesto staro, s črnimi zidovi,
posuto z žarki jutra rosnega!
Zob trdi časa neizprosne
nad tvojimi pozna se še domovi.

nad temno ti usodo zažarijo
in kot nevesto na poročni dan
i tebe z vencem slave okrasijo.

A ko v krasoti pomladanski krovi
v žarenju solnca se ponosnega
bleste kot vrh gora srebro snega,
mi vstaja upanje, da lepši dnovi

O pride čas, ko z mrtvih ti poljan
glasovi mili naši zadonijo
in v tebi zakraljuje spet — Slovan!

Borisov.

NJEGA BILO NI . . .

Čakala sem te
o večerih tihih,
polnih hrepenenja,
sladkega drhtenja, —
a te bilo ni . . .

Čakala sem te
na samotnem bregu,
kjer so mehko vali
tebe k meni zvali, —
a te bilo ni . . .

Želje moje tajne
k tebi so hitele,
da bi te objele,
na srcé prižele, —
a te bilo ni . . .

Utva.

„MOSKOVSKA MODERNA“.

Spisala Milena Dobova.

Odkar so romani in novele genialnega Ivana Turgenjeva vzbudili pozornost zapadne Evrope, prodira poznanje rusčine in ruske književnosti vedno globlje in intenzivnejše med romanske in germanske narode. Nemci, Francozi, Italijani in Angleži prevajajo sami dela Dostojevskega, Gogolja, Tolstega, Korolenka, Čehova, Gorkega i. dr. ter so se osnovale v največjih kulturnih središčih Evrope cele družbe, ki izdajajo izključno le izborne prevode iz ruske literature.

Rusko slovstvo je že od nekdanj, zlasti pa v 19. in 20. veku tendenčno v najboljšem smislu besede; časovne ideje, aktualni problemi, hrepenenje in boleost ruske moderne inteligence, tipični značaji nove dobe v ruskem socialnem in političnem življenju niso izraženi in naslikani nikjer toli jasno, kakor v ruskem slovstvu. Ruski literati so skoraj brezizjemno socialni kritiki in najpogumnejši revolucionarji, ki bičajo z neizprosno ostrostjo hibe v ruskem javnem življenju ter se bore s samozatajevanjem in požrtvovanjem lastnih interesov za napredek in svobodo svojega naroda.

Od Gogolja, Gončarova, Turgenjeva, Dostojevskega, Saltykova in Garšina do Tolstega ter do najmlajših med mladimi ruskimi leposlovci se vleče vedno ista struja spojenega naturalizma z idealizmom, združene analize zunanjega in notranjega življenja v človeku in naravi. Neki literarni kritik je imenoval Maksima Gorkega naravnost „obnavljačem Gogolja“; nič manje pa ne bi zaslužil Gorkij vsaj v nekem oziru tudi naziv „obnavljača“ Dostojevskega. Saj ga veže očitno osobita ljubezen do proletarijata, do ubogih in zaničevanih mas, celo do potepuhov in zločincev, do duševnih in moralnih propalic.

Do Gogolja in Dostojevskega je bila ruska književnost produkt aristokratskih talentov. Vsi znamenitejši pisatelji so bili namreč člani višjih in najvišjih ruskih slojev. Ta okolnost je očevala rusko književnost prostaških elementov ter jej je dajala zunanji in notranji *comme il faut*. Posledica tega pa je bila tudi šablona, omejenost snovi, tipov, ozkost duševnega obzorja ter moralna filistroznost, ki je proglašala vsako smelo literarno strujo in težnjo za svobodo — „zapadnim otrovom“ . . . Do XIX. veka tvori rusko inteligenco le aristokracija in šele od početka

XIX. veka se oglašča v ruski književnosti klic srednjih stanov. Odkar pa so se odprla vseučilišča svobodni filozofiji, je začel monopol aristokracije izgubljati svoja tla tudi v književnosti. Izginjal je byronizem, usihala je romantika ter se je pojavila z epohalno silo demokratska struja realizma. Moderna ruska književnost je nastala iz duha časa in iz opozicije proti klasicizmu in romantizmu ter je najčistejši izraz boja za enakopravnost vseh ljudskih slojev v človeški družbi.

Moderni pesnik jemlje človeka iz njegove vsakdanjosti ter išče njegovo individualnost, zaseduje prirodo v njeni moralni brezbriznosti ter kaže večni in neumorni napor človeštva za vsestranskim izjednačenjem vseh bitij te zemlje. „Junaki“ so izginili, in nastopila je masa z vso svojo neblagodišečo sodrigo! Sedanjost s svojimi krutimi borbami za obstanek, za resnico in pravico, — delavni, pridobivalni, za vsakdanji kruh in za politično svobodo, za človeško čast in kulturni napredek boreči se sloji oplojajo domišljivost modernih leposlovcev. Kar boli, duši, muči in žali, kar navdaja s hrepenenjem široke vrste naroda, to je danes snov modernim novelam in romanom. Tako ni danes beletristično slovstvo več „l'art pour l'art“, ni več le izraz lepote in himna vzorom, nego je visoka pesem, kličeča „in tyrannos“.

Rusko realistično slovstvo je od Gogolja dalje skoraj veskoz taka bojna visoka pesem. Seveda je zato že nešteto ruskih pisateljev, ki je moralo poplačati smelost svojega uporniškega peresa s svobodo svojega življenja.

Že dolgo pa ni vrelo in kipelo med ruskim narodom tako, kakor vre danes; zato pa morajo Slovence zanimati prav posebno sočasni ruski beletristi, glasniki stomilijonske ruske, po svobodi hrepeneče in za večje politične in kulturne pravice boreče se mase. Ti pisatelji so v prvi vrsti Maksim Pješkov-Gorkij, Leonid Andrejev, Stjepan Petrov Pejrov-Skitalec, Ivan Bunin, Ev. Čirikov in Telešev, ki tvorijo literarno družino — „moskovsko moderno“.

Največji ruski beletristični umetnik v poslednjem desetletju, lani umrl Anton Čehov je prvi opozoril Rusijo na izredni, tudi Slovencem

že znani pripovedni talent Gorkega, čegar usoda je znamenito vplivala na vsa dela tega danes najpopularnejšega ruskega novelista in dramatika. Tudi „Slovan“ je poročal že opetovano o njem, zato ni treba ponavljati, kar je že znano.

Razumljivo je, da si želi Gorkij rešitve iz sedanjih duševnih političnih razmer na Ruskem ter da hrepeni po večji politični in socialni svobodi svojih rojakov, trpečih pod reakcionarnim absolutizmom. Tako se je letos med vojno z Japonci zgodilo, da je izrazil odkrito in javno svoje simpatije delavcem in vsem mladim ruskim duhovom, ki so sovražni sedanjemu ruskemu političnemu sistemu. Posledica tega je bila seveda, da ga je prijela ruska policija in ga vrgla v ječo. Bolan je odpotoval iz ječe na jug, odkoder prihajajo o zdravju Gorkega prav neugodni glasovi . . .

Za Maksimom Gorkim je danes najpriljubljenejši ruski pisatelj Leonid Andrejev, ki je, kakor njegov učitelj Gorkij, v precejšnji množini okusil grenkosti življenja in je ogledal na sebi vse socialne neprilike, ki kraljujejo danes v ruskem inteligentnem proletarijatu. Videl je sam, kako težko je nižjim slojem, ki morajo stopati preko tujih pragov, da si pribore skorjo suhega kruha in da izvojujejo na tak način v človeški družbi sebi mesto in obstanek. Kakor vsak inteligenten proletarec, ki je prepuščen samemu sebi in pozkuša povsod pridobiti si pripravno mesto, je tudi Leonid Andrejev poizkušal na mnogih poljih svoje moči ter se je šele naposled posvetil beletristiki. Andrejev ni začel zgodaj pisati, kajti vse njegovo književno delovanje traja jedva 4—5 let. To delovanje pa se je začelo brez senzacije; vendar so simpatije napram pisatelju naglo rastle pod vtiskom njegovih knjižnih proizvodov. Ž njimi je očaral pisec svoje čitalce, ki nikdar in nikjer ne nehajo težiti za nečem novim, svežim. Poleg klasikov Čehova in Gorkega je danes Andrejev v Rusiji najpopularnejši književnik, ki si je pridobil že veliko množico čitateljskega občinstva ter je doživel že več izdaj svojih del.

A tudi napadala je kritika Andrejeva silno ostro. Dvignili so se proti njemu predvsem vsi čuvaji morale in čistote, češ da njegovi spisi ne uče človeka prav ničesar dobrega, nego mu zbujaajo in netijo samo mračne živalske instinkte.

Andrejev se bavi z življenjem in psihologijo srednje-naobraženega ruskega človeka, pričeniši pri gimnazijcu in završujoč z inteligentnikom, ki je po volji ruskega socialnega reda, ali vsled onega nemirnega principa v človeku, — ki se glasi: zmagati ali propasti, — zašel, se zapil in propadel. Iz te sfere jemlje Andrejev tipe

in barve za svoje pripovedi, polne melanholsko-mističnih refleksov. V svojih spisih je Andrejev vedno pesimist; njegove novele predstavljajo knjigo o življenju in smrti in nosijo skoraj vedno mračen, črnogleden, nevesel značaj. Malone iz vseh del Andrejeva veje ona ruska otožnost in apatija, ki jo rojevajo le težki dnevi duševnega suženjstva.

Iz vseh del Andrejeva pa je vendarle videti, da izhaja njih pisatelj iz srečnejši socialnih, meščanskih razmer, kakor Gorkij, in da ima zato večjo šolsko izobrazbo ter s tem tudi večjo uglašenost v izražanju svojih idej. Njegov slog je umetnejši in izbranejši ter njegov jezik je literarnejši, seveda zaradi tega tudi bledejši in rezerviranejši . . .

Še intimnejši prijatelj, kakor Andrejev, je Gorkemu Stjepan Pejrov, ki si je nadel kakarakteristično pisateljsko ime Skitalec (klatež). V povesti „Skozi šibe“ je velik kos njegove biografij. Bil je revnega mušiča sin, ki se je prebil skozi življenje kot pevec po sejnih in kot pevec v cerkvi, kot igralec na harfi ter kot komedijant. Prehodil je Rusijo od severa do juga, od vzhoda do zahoda, stradal je, zmrzoval, trpel sramoto potepuha in berača ter bil, kakor Gorkij, v pravem pomenu besede — bosjak. Vstopil je v šolo, da bi postal učitelj, a nadarjeni mladenič, ki ga je vzgajal med potovanjem le lastni oče, se je bil pač že preveč navzel duha bosjaštva — svobodoljubja in odpora proti vsem vezem. Zato so ga iz šole kmalu zapodili, in njegovo bosjaško življenje se je začelo iznova. Slučaj pa je hotel, da se je seznanil z Gorkim, in sorodni duši sta se našli. Plahi, od usodnih udarcev izmučeni Skitalec je mogel pod vplivom prijatelja naglo razviti svoj močni, izvorni pisateljski dar ter napisati v par letih celo vrsto povesti in črtic, v katerih je naslikal moderno rusko življenje v vseh njegovih boleasnih pojavih z največjo plastiko in s čudovito samoraslostjo.

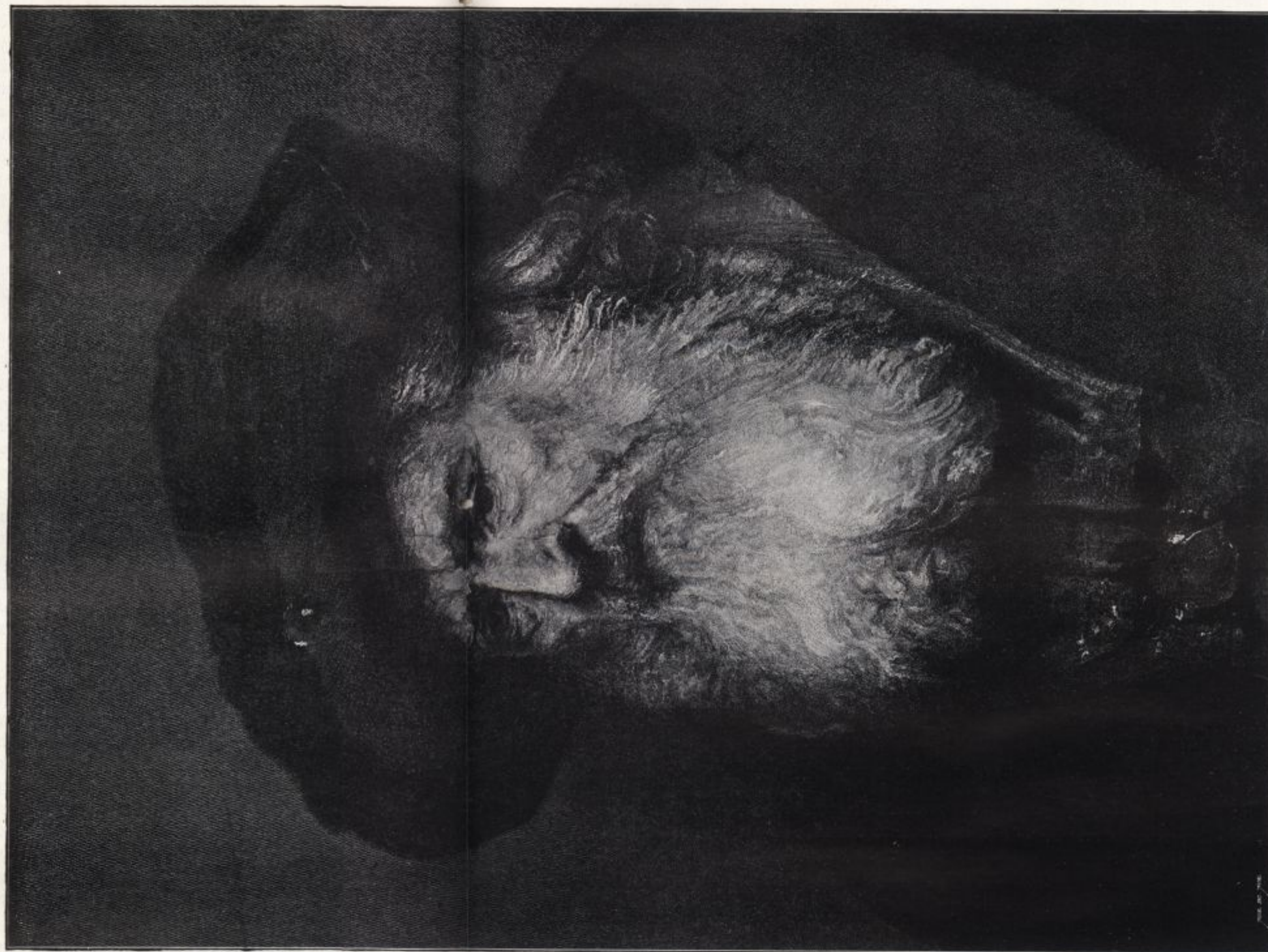
Kakor Gorkij, zajema tudi Skitalec snovi in tipe svojih del naravnost iz osebno znanega mu življenja bosjakov in „bivših ljudi;“ opisuje skratka osebe in dogodke, ki jih je večinoma sam doživel in sam videl. V povesti „Skozi šibe“ je naslikal Skitalec idealista, ki ga tira usoda vse življenje skozi šibe, ga muči, davi, ubija in mori; idealist pa ne obupa nikdar ter se nadeja vedno in vedno boljših časov. Ponižuje se, loteva z umemo vsakega dela, na uslugo je vsakomur, žrtvuje se bližnjiku, — samemu sebi pa me more pomagati. Usoda ga goni dalje skozi besno padajoče šibe, dokler ne omaga in ne izdihne kot siromak svoje zbegane duše . . . V ne-

velah „Oktava“ in „Zornica“ („Ranjaja abjednja“) je naslikal Skitalec iz lastnih izkušenj znano mu življenje ruskih cerkvenih pevcev, nadarjenih, a ponesrečenih eksistenc. V slikanju občutja v ruski cerkvi ob rani in večerni uri ter v opisovanju misli in čustev vernikov, ki zahajajo v narodno rusko cerkev, je Skitalec najnežnejši poet, slikar najfinejših nians. Trpskega humorista pa se kaže Skitalec v noveleti „Ljubezen dekoratorja.“ To je mračna slika iz življenja nadarjenega proletarca, čegar umetnost je plodonosna le onim, ki ga prezirajo. Čist, jasen humor pa veje iz črtice „Pevska vaja“, anekdote iz Skitalčevega življenja med cerkvenimi pevci.

Vse te in še druge povesti Skitalca so vzbudile na Ruskem najsplošnejše priznanje; zaradi svojega ljubeznivega humora in svojega eminentno poetskega daru uživa Skitalec danes tudi v strogo literarnih krogih najširšo priljubljenost. Njegov slog je preprost, narodno naiven, a kakor s cvetkami posuta poljana tudi poln duhovitih in perečih vrst ter poetske ubranosti bogatih odstavkov.

Skitalec pa piše tudi stihe, smeje, brezobzirne svobodoumne poezije, polne grenkosti, trpkosti in revolucionarnega razmaha, — pravcate bojne himne mlade ruske generacije! Maloštevne so te pesmi, a krepke, silne po svojih idejah; — to so elementarni vzkriki pod kruto knuto vzpenjajočega se naroda, strastno hrepenčega iz oblasti teme pod svobodne žarke mladega dneva . . .

Ivan Bunin je najfinejši opisovalec ruske narave in mojster v občutja polnih slikah. V Rusiji in zlasti v inozemstvu je danes še manje znan kot njegovi tovariši. Večina njegovih gracioznih, z umetniško skrbnostjo spisanih črtic je kratka ter obsega jedva par strani. Skoraj brez izjeme vse so simbolistične. Buninu je vse simbol, dejanje, popis, dialog; glavno mu je, da poda abstraktno idejo z realnimi sredstvi jasno in dojmljivo. Dekadent Bunin izbegava vsako meglenost v slogu ali izrazu ter ne uporablja za vzbujenje duševne ubranosti nikakih zagonetnih prispodob; v formi ne išče nikake bizarnosti, nego doseza svoj namen z docela priprostimi sredstvi. Dobra vzgleda njegove simbolistike sta n. pr. črtici „Prelaz“ in „Nova železnica“. V prvi črtici izraža napeto, z mukami zvezano hrepenenje človeštva za vedno novimi cilji. Ko doseže, premagavši vse strme prelaze ter razne nevarnosti, en cilj, išče že zopet drugega; vedno in vedno iznova se poti in trudi preko prelazov, dokler ne prekobali zadnjega ter se ne zgrudi pred svojim zadnjim ciljem. „Nova železnica“

P. REMBRANDT: STAREC.

podaja jasno želje modernega ruskega inteligenta: sila počasi po brezkončnih serpentinah in klancih se vijoča, le z najsilnejšim naporom prodirajoča, skozi divje gozde in žalostne puste plažeča se železnica je simbol počasno napredujoče kulture na Ruskem. Brezkončna je ruska domovina in ogromno je število Rusov, toda skoraj brez kulture je ta — puščava in ta lepi narod je — mrtev. Črtica „Novo leto“ je jasen izraz duševne in moralne razklanosti modernega ruskega človeka, ki ljubi priprostost in poezijo življenja v vasi, kjer postaja mehak, nežen in dober, a ki ga privlačuje mesto, „oaza sredi ruske puščave, ki izrablja vse njegove duševne moči.“ Tako koleba ruski moderni inteligent med selom in mestom, a nezadovoljen je povsod. . . Vse Buninove črtice so rafinirane psihološke študije, ki se kaže v njih markantna pisateljeva individualiteta globoke, sanjave duše in pristno ruske filozofije. Psihološke procese prikazovati z najostrejšim verizmom, daje glavno črto Buninovi literarni fizionomiji. Niansa je njegova moč in ubranost njegov smoter! Ker je tudi mojster sloga, spadajo Buninove drobne črtice med najodličnejše sadove ruske „moderne“. . .

Ljubljenec ruskega dijaštva je Evgenij Čirikov, ki zna s presenetljivo resničnostjo in nedosegljivo silo slikati težko rusko dijaško življenje po vseučiliščih in izven njih v vseh svojih različnih pojavih, v boju za osebno in politično svobodo ter za svoj obstanek. Srečo in bedo, ljubezen in sovraštvo, fantastično idealnost in romantiko v podstrešnih sobicah ter heroično trpljenje in požrtvovanje, napredek in prostost ljubeče revolucionarne mladine, gineče po groznih ruskih ječah ali doma pri starših ki jih ne morejo razumeti, to slika Čirikov. Borbo te mladine, koprneče po napredku in duševni svobodi, z vladajočimi razmerami, s konservativnostjo in ganljivim nerazumom starih, v preteklosti živečih roditeljev, ki so otrpli v svoji resigniranosti ter nimajo že nikakih želja več, nikakih visokih idealov več, to borbo opisuje Čirikov s silno, neodoljivo, pretresujočo tragiko. Razkol med rusko mladino in med ruskimi starci, — silni duševni in srčni prepad, ki loči Rusijo v dva tabora, ki ne pojmita drug drugega, je našel v Čirikovu svojega poeta. Čirikov ne opisuje niti propalic, niti bosjaštva, nego srednje sloje, ki so včasih naduti in silno nevedni, skratka kakoršni so tudi v resnici; svoje snovi pa zajema prav iz srede sodobnega življenja, iz lastnih izkušenj. Ideja svobode ter sočutje z zatiranci ga delata jednim naj-

odličnejših članov „moskovske moderne“. Ev. Čirikov pa je tudi poet ruskega židovstva, loka-vega in pohlepno marljivega elementa ruskega naroda. Kakor Gorkij, je našel tudi Čirikov med židi mnogo simpatičnih tipov, trdnih značajev in blagih duš. Njegova drama v štirih dejanjih „Židje“ n. pr. je zajeta iz dobe krutih pobojev in izgredov v Kišnjevju. V tej drami je naslikan boj idej, ki vodijo stari in moderni rod židov, — kontrast duševnega sveta v srcih odmirajoče in mlade židovske generacije. Kakor Gorkega „Na dnu,“ — kaže drama „Židje“ življenje sicer le v omejenem krogu, toda to dejanje je simbol muk vsega židovskega rodu na svetu, ilustracija trpljenja in hrepenenja vsega zatiranega človeštva, plameneč protest poeta proti verki nestrpnosti.

Originalen modernist je tudi bivši sibirski emigrant Telešev, ki pozna skozi in skozi ono pisano, žalostnih dogodljajev in kotrastov polno življenje sibirskih izseljencev in kaznjencev. Telešev pozna okuženo atmosfero, obup med izgnanci in podijavnost, ki jo rojevajo beda, kes in krivica, njih koprnjenje po solncu in po sreči, hrepenenje po rojstni vasi ter po mirnem, poštenem življenju v domovini. . . Tako podaje Telešev velike, pretresljive, psihološko globoke, v vseh posameznostih resnične slike iz sibirskega življenja.

To so glavni zastopniki „Moskovske moderne“, ki pa ima še več drugih neustrašnih ter nadarjenih sodelavcev, kakor so n. pr. Semjon Juškijevič, ki piše iz življenja židov, Vinkentij Veresajev i. dr. . .

Vsi ti pisatelji imajo nekaj skupnega, sorodnega. Vsi se poglobljajo v pristno rusko življenje, v sočasne socialne borbe in težnje ruskega naroda, v njega današnje mišljenje in čustvovanje. Izrasli iz iste zemlje, so ti ruski pisatelji kakor sadovi istega drevesa; jedro je povsod isto: Rusija, svoboda, napredek! V delih vseh teh mladih Rusov zvené isti vodilni motivi: sočutje z narodom in protest proti krivicam, ki jih mora trpeti domovina. Resni, iztreznjeni v bojih za velike ideje, se ne zanimajo ti pisatelji za malenkostne pojave življenja, in celo ljubezen med moškim in žensko igra v njih delih le majhno ulogo. Zato so njih dela hkratu dragocen kulturni dokument, del ruske kulture zgodovine naše dobe. Umevno je, da so vzbudila taka dela „moskovske moderne“ občudovanje tudi na zapadu. Originalnost, pristnost, tipičnost globoke ruske literature se priznavajo povsod, tako da stoji danes Rusija s svojo književnostjo na prvem mestu v modernem svetovnem slovstvu.

NAD PREPADOM.

Spisal Fran Govékar.

(Dalje.)

XII.

Na divanu je ležala ter jokala neutolažno. Vse telo ji je drgetalo in ihtenje ji je sunkoma stresalo prsi, on pa je sedel poleg nje nem in bled, v zavesti nepopravljivega zločina, ki ga je kriv le sam in od katerega ga ne oprosti vse kesanje. Zato je molčal, kajti tolažiti, miriti jo, se mu je zdelo nemožno, brezuspešno in tudi banalno. Zgodilo se je in popraviti se ne da! Ideal, svet, čist, krasen, a krhek kakor steklo in nežen kakor krilce metulja, — ta ideal je ležal na tleh blaten in razbit! Da bi ga zlepil in očistil? Ni je moči na zemlji in na nebu, ki bi zmogla tolik čudež! Razbit je in oblaten . . . cel in čist ne bo nikdar več. Nikdar!

Zemljič se je ozrl na plakajočo Vido . . . rad bi ji govoril . . . dejal bi ji najlepše, najgorkejše besede, a zavedal se je, da bi bila vsaka beseda nesmisel, — da bi bila nova žalitev dekleta, ki si ne zna pomagati in ki ga tudi on ne more rešiti . . . In tako jo je dvignil nemo k sebi, položil njeno glavico na svoje prsi ter počasi gladeč njene svetle kodre strmel predse ter šepetal: „Kaj pa sedaj? — Kaj pa sedaj?“

Imel je občutek, da mu je hipoma zmanjkalo tal pod nogami, da nima nikjer opore, ki bi se prijel zanjo in da leti nekam navzdol . . . vedno le navzdol . . . za sabo pa vleče Vido, blazno od groze in obupa . . .

In zunaj je ležala gosta, mrzla megla in izpod neba je pršilo tiho brez prestanka. Kakor izmrto je bilo na ulicah in v sobi je bilo žalostno in mračno, da se je Zemljiču stiskalo srce . . . Pobegnil bi bil iz te sobe, ki je bila priča njegovega zločina in ki mu je sedaj nenkrat tako tuja, mrzla in sovražna! O, ta soba je kriva vsega in sedaj ga gledajo njene stene z ledeno zlobo, brezčutno, hudobno ter se mu roga vsak kotiček. Ta soba ga je gledala le zato za trenotek neizmerno srečnega, da ga gleda sedaj neizmerno bednega in ponižanega . . . Iz teme zro vanj mežikajoče rumenkaste oči ter se mu posmehujejo . . . sivi mrak mu lega na dušo in na okno potrka, kakor bi se mu nekdo rogal ter ga klical:

„Oj, dragec, kako si danes majhen in smešen! Izginilo je solnce . . . umrla je pomlad . . .

in tudi tvoja sreča je umrla! Mraz je in mrzla tema lega na tvoje srce, ki je bilo še pred kratkim toli bedasto veselo in ponosno! Kje so tvoji visoki cilji? Kam so se razpršile tvoje zlate sanje? Kam je izginila tvoja mladost? Ah, vse je minilo in ostala je le proza življenja . . . blatna ulica . . . mokra mrzla megla . . . v tvojem objemu onečščena sirota in ti sam — berač na cesti brez vodnika in brez poti!“ — —

Ko se je Vida bila zavedla svojega položaja, se ni pomišljala niti trenotek ter je napisala pismo, v katerem je povedala Ivanu vso resnico. „Izgubljena sem, če me ne rešiš čim preje, dragec . . . če pa me zapustiš sedaj, vem, kaj mi je storiti. Nikogar nimam na svetu razen Tebe, a če me ostaviš sedaj še Ti, nočem živeti več!“ Tako mu je pisala. Ko pa je imela odposlati Ivanu pismo, jo je bilo sram in groza tega pisma. In čutila je, da mu tega pisma ne more in ne sme poslati, ker bi je ne razumel in bi jo zaničeval. Sama je kriva vsega . . . sama ga je izvala . . . sama mora nositi poslej breme, če bi ga ne hotel vzeti Ivan prostovoljno z nje . . . Toda groziti mu . . . siliti ga, tega ne sme storiti! A kako naj mu vendar pove, kaj se je z njo zgodilo? Da bi govorila z njim . . . moj Bog, za nobeno ceno! Niti besedice bi ne mogla izustiti o tem . . . o svoji sramoti, ki je je kriva sama, da se je zgodilo, kar bi se ne smelo zgoditi nikdar dekletu, ki ima ves svoj ponos le v svoji časti in v svojem poštenju! Morda se mu zastudi, ko izve njeno sramoto . . . morda jo pahne od sebe, ko so odpadle od nje vse vabljive krasote čistega in svetega vzora . . . morda pobegne od nje, ko se zavé in spozna, da je ona prav taka, ko vse druge padle ženske! In kaj potem?!

Vida se je naslonila na rob svoje mizice in jokala je neutolažno, brezkončno . . . In nič ni čula, da so se odprla vrata ter je vstopila gospa Olga. In odvetnica je ostrmela nad plakajočo odgojiteljico ter se sklonila za hip nad Vidinim pismom. In razumela je, kaj se je zgodilo. Njeno lice pa je pokrila rudečica ogorčenja in odhajaje iz sobe, je rekla:

„Gospica, v štirinajstih dneh greste!“

Vida je planila pokonci . . . še vedno je ihtela in solze so ji drle iz oči . . . in gledala

je v odvetnico brez razumevanja plašna in brezumna.

„Sram vas bodi!“ je bruhnilo še iz Olginih ust, potem pa je zaloputnila vrata za seboj in odšumela je s svojimi svilenimi krili v svoje sobe. „Vlačuga!“ je sikala Olga, „tako dekletce! Škandal! Ne, ne, takoj naj gre iz hiše!“

In takoj je pozvonila ter poklicala Vido. Prišla je trepetaje . . . ničesar ni videla pred sabo . . . kakor v sanjah se ji je zdelo vse, ko je čula besede gospejine, ki je, obrnjena od nje in zroča skozi okno, govorila z neprikrivanim zaničevanjem:

„Premislila sem se, gospodična! Plačam vas še za štirinajst dni, a iti morate iz hiše takoj . . . še nocoj! V naši hiši vlačuganja ne morem trpeti . . . že zaradi svojih otrok! Nikdar bi ne bila mislila, da ste taka . . . taka! Žal mi je, da sem se toli zmotila . . . posledice svoje podlosti pa nosite sama! Torej še nocoj in če le mogoče, odidite tudi iz mesta! Nočem, da bi se govorilo, da ste jo iztaknila v naši hiši! Oh, sram me je!“

In stopivši k svoji mizici, ji je odštela nekaj denarja.

Visoko se je vzravnala in odšla iz sobe . . .

Tedaj pa je Vido premagalo; brezmočno je klonila na kolena, iz srca se ji je dvignilo v grlo in padla je na tla in zaihtela je ter zajokala na ves glas . . .

V gospejini sobi pa je sedel v tistem hipu dr. Zorè ter je ujškal na svojih kolenih malega Borisa. Razburjena je vstopila Olga in jezni bliski so švigali iz njenih lepih oči; toda takoj se ji je razjasnilo lice, ko je zagledala svojega ljubimca in smehljaje je prisledla k njemu.

„Pomislite, doktor“, je dejala Zoretu, „naša bleda in tiha odgojiteljica, ki bi ji človek ne prisojal, da more skaliti vodo, se je spečala z Zemljičem! Kaj pravite? Neverjetno, kaj ne? Taka kreature! Pokazala sem ji seveda takoj vrata!“

„Zakaj? — čemu?“ se je začudil dr. Zorè. „Vse se ljubi na svetu, — zakaj bi se odgojiteljice in žurnalisti ne ljubili?“ Smehljaje je pogladil njeno debelušasto roko. „Prestrogi ste in — deklè je bilo vendar jako uporabno, zanesljivo!“

„A posledice? — Ljubezen bo imela namreč posledice!“

„A tako! Potem seveda . . . O, ta naivna mladina! Sama si ubija srečo. Toda morda jo vzame Zemljič za soprogo. Fant je velik fantast in še poln otročjih idealov! Če ste žalili njo, ste užalili tudi njega in škoda bi bila, ako bi Zemljič baš sedaj obrnil našemu glasilu hrbet! Fant je

nadarjen in pero ima, ki more dr. Kolariču še mnogo koristiti!“

„Naj jo le vzame . . . kaj me briga! Toda praga moje hiše ne sme prestopiti več! Kam pa pridemo na ta način? To bi se reklo, da dajem vlačuganju potuho! Otroke imam, pomislite! Kdo ve, če niso videli že kakšne nerodnosti!“

Deček je skočil z Zoretovega kolena in se začel igrati z vozičkom, pred katerega je bil vprežen lesen konjič. Ta hip je porabil dr. Zorè, da je hitro potegnil Olgo k sebi ter jo bliskoma poljubil. In ovivši ji svojo roko okoli močnih bokov, jo je pritiskal nase ter se igral z njenimi prsti.

„Ali pa veš najnovejše?“ se je zasmelal potem ter si prižgal cigareto. To je zanimivo, haha!“

„Da se oženi profesor Koder z natakario Malko pri Jelenu?“

„Ne, temu se smeje že dva dni vse mesto, — toda prelestnokrasna gospa Cigalečka je zopet vsa srečna in polna vesele nade . . . haha! O, saj sem vedel! Lajtnant Ditrich je kukavica!“

Olga je za trenotek ostrmela, potem pa se je zasmejala na ves glas, radostno ploskala ter poskakovala od veselja.

„Torej vendar! Haha! Takoj ji bom čestitala! Oh, kako si je želela tega in končno je vendar dosegla! A kaj pravi njen soprog?“

„Tudi on je ves srečen! Haha! Vsakomur pripoveduje, da je pomagala le masaža! Zadnje mesece sta namreč masirala drug drugega!“

Na ves glas sta se krohotala . . .

V pisarni uredništva „Svobodnih glasov“ pa je stal Zemljič pred dr. Kolaričem ter je držal v rokah Vidino pismo. „Gospa me je že odslovila“, mu je pisala Vida; „sedaj povezujem svoje stvari in s prvim vlakom se odpeljem v Ljubljano. Stori, kar hočeš in kar moreš; jaz Ti ne očitam ničesar.“

„Gospod doktor, oženim se . . . Vido vzamem, ker jo ljubim in ker jo vzeti moram. Prosim vas pa, da mi povišate plačo, da bom mogel preživiti sebe in svojo družino!“

Dr. Kolarič je pisal pravkar zopet strupen članek proti svojim političnim nasprotnikom in ves svoj gnev je hotel izliti v ta članek. Po slovarjih in konverzacijskem leksiku, po zoologiji, mitologiji in zgodovini ter po frazeologiji najumazanejše mestne sodrge je iskal najgrših psov in najbolj žalečih prispevkov, da bi ž njimi osmešil, ponižal in pobil svoje sovražnike. Togotno je žvečil konec svoje smotke, debeli otrinki tobaka so mu padali na prsi, umazali njegovo srajco in

AVGUST BERTHOLD: OB IŽICI.

suknjo, Kolarič pa je kupičil psovko na psovko, eno gršo in podležšo od druge. Smrad kloake in surovost najbrutalnejshe poulične drhali sta vela iz Kolaričevega najnovejšega članka, — dr. Kolarič pa ga je bil vesel in zmagonosno je zrl predse.

Zemljič ga je torej motil s svojim naznanilom in nevoljno se je odvetnik otresel nanj: „Pustite me s svojimi otročarijami! Kaj me brigajo sedaj vaše babarije!“

Zemljič pa se je zleknil pokonci in dejal mirno: „Oprostite, — toda govoril sem o svoji nevesti!“ — In užaljen je hotel oditi v svojo sobo. Tedaj pa se je začudil dr. Kolarič, namrščil je svoje čelo in izgovoril je z vsem zaničevanjem besedo „Šema!“

Kakor bi ga nekdo zavratno udaril s kolom, se je zdrznil Zemljič; hitro se je okrenil, planil pred odvetnika in zahropel: „Kaj? — kaj si upate, gospod? Kaj sem vam storil, da me žalite tako . . . tako brezobzirno?!“

V pest so se mu skrčile pesti, vsa kri mu je izginila iz obraza, iz prsi se mu je dvignil hipoma ihteč stok in v oči so mu stopile solze. Dr. Kolariču pa se je raztegnil obraz v porogljiv smeh in mirno je dejal: „Če vam ni prav, mladenič, saj lahko greste! Za naš politični boj itak niste porabni. Vaših limonadnih modrovanj v tej dobi ne poduha noben pes in že davno sem vam hotel reči, da vas ne potrebujem več. Poiščite si mesta pri kakem leposlovnem časopisu . . . tam morete precejati svojo romantiko . . . tudi verze morete kovati, za „Svobodne glasove“ pa vaše pero ni rabljivo! Če pa hočete, ostanite v tiskarni kot korektor . . . plača se vam seveda primerno zniža . . . Mi rabimo sedaj drugačnih mož, kakor ste vi . . . Kam nas je privedla vaša limonada, smo videli itak na zadnjem shodu. To je vaša krivda! Meščanstvo je docela nepripravljeno . . . list se nam vrača v brezštevilnih iztisih . . . moji najožji somišljeniki omahujejo. Tako daleč ste pripravili mojo stvar! In sedaj se hočete še ženiti? Lepa hvala! In s kom? Z Vido, ste rekli? Ali ste tudi njo upropastili? Lepo delate. Sicer pa vam rečem: pustite jo, naj se prebije brez vas! Naj pomiva stranišča . . . naj snaži tla . . . naj se ubija s šivanko . . . pustite jo, a skrbite zase! Haha, baba! Ena več, ena manj — saj za drugo niso! Če pa nočete ubogati, storite po svoji volji, obesite si jo na vrat in strmoglavite ž njo vred v propad beraštva, in ničevnosti! — Tako, dogovorila sva, gospod fantast, in sedaj me pustite na miru!“

In čisto hladnega obraza se je sklonil iznova nad svojim člankom, potegnil je parkrat iz svoje smotke ter je pisal dalje . . .

Zemljič pa je šel domov v svoje tiho, samotno stanovanje; neznansko težke so mu postale noge, da se je jedva premikal, v glavi so mu bile žile, v srcu pa se mu je naselila plahost, ki je doslej še ni poznal. Čutil se je osamljenega in ponižanega, da se je sramoval samega sebe, in vera vase, ki ga je napolnjevala doslej z močjo in veseljem do dela in z neomajnim zaupanjem, da doseže svoj končni cilj, ta vera se mu je razkadila mahoma v nič . . . Spomnil se je glasnega in javnega odobravanja, ki ga je žel s svojimi spisi, — spomnil se je laskavega priznanja, ki mu ga je izrekal sam dr. Kolarič v svojem navdušenem pismu, s katerim mu je ponudil mesta v svoji pisarnici in v svojem uredništvu, — spominjal se je veselja in zadovoljstva, s katerim se je lotil svoje naloge, da dela za prosveto in duševno osamosvojo naroda: — vse to je propadlo hipoma v nič in sedaj stoji na ulici osmešen in ponižan, kajti postal je kar čez noč nesposoben in neporaben! — Kako li je to možno? Ali se je res varal sam v sebi ter je iskal v sebi zmožnosti, ki jih ni imel nikdar? Ali je res varal dr. Kolariča, ki mu je zaupal preveč ter se je končno preveril, da najeti urednik ne spada na mesto, ki mu ga je odločil? — Zemljič je premišljal in čim dalje je premišljal, tem jasnejše mu je postajalo, da ga ni varal Kolarič, nego je varal Kolariča on! Kaj je iskal v tej družbi, ki hoče imeti v žurnalistu le steklega psa, ki popada in kolje vsakogar, ki ni gospodarjev prijatelj? Kaj more opraviti z besedami ljubezni in sloge med temi zvermi, ki grizejo in davijo drug družega? Kakšno ulogo more igrati med tolpo razbojnikov, ki iščejo le trenutka, ko morejo opliniti se medsebojno? Kaj more koristiti narodu, ki ga izrabljajo njegovi gospodarji le kot molzno kravo, topo maso, ki se daje izsesavati in izmzgavati? — V tej družbi je hotel igrati apostola dela, napredka, ljubezni in prosvetljenja! Kako smešen, kako naiven je bil! „Vi ste fantast, mladenič! Če ne postanete sami tudi volk ali podlasica, požro vas drugi!“ Tako mu je prorokoval dr. Kolarič jedva pred letom in resnico je govoril! Z volkovi ni znal tuliti, zato so ga vrgli sedaj iz svoje srede! To je naravno in čisto pravilno. Čemu se je vsiljeval tja, kamor ni spadal, — prav se mu je zgodilo! Prav nič jim ne more zameriti sedaj, da so mu povedali resnico, ki se je je vendar zavedal sam ves čas, odkar se je začela ta volilna gonja! Zakaj ni že

davno sam otresel prahu s svojih čevljev ter se poslovil mirno od teh ljudi, s katerimi ni imel nikdar nič skupnega! Čemu je šele čakal, da so ga zgrabili za ovratnik ter ga vrgli čez prag! — Zadržavala ga je pač tudi Vida, s katero je užil toliko lepih in svetočistih ur, da je pozabljal na vse drugo! Bil je srečen in v svoji sreči ni zapazil, kako se zbira nad njim oblak dr. Kolaričeve naraščujoče nezadovoljnosti. Pač je našel v „Svobodnih glasovih“ svoje članke in beležke tako izpremenjene in posurovele ter prepletene z dostavki, ki so mu poganjali kri v glavo ter ga navdajali z gnusom. Pač je moral poslušati posmehljive in grajalne opazke dr. Kolariča zaradi svoje „limonade“, „idealnosti“ in svojega „mladenišva“; zapekle so ga in kruto užalile take opazke, toda trpel je, ker je upal, da se pač kmalu . . . kmalu izpremeni vse! Ko se doseže zmaga Kolaričeve kandidature, tedaj se razjasni oblačno nebo in potem se začne pozitivno delo! In takrat se otvorijo tudi Zemljiču vrata sreče, ki ji ne bo nikdar konca! — Sedaj pa je prišlo vendarle vse drugače, in Zemljič in Vida sta se znašla nenadoma na cesti — brez kruha in brez strehe . . .

Zemljič je pritaval domov obupan, poln srama in ponižanja; solze so mu silile v oči in najrajši bi se bil zjokal kakor majhen otrok. Ko pa je odprl vrata svoje sobe, je zagledal na divanu Vido v potni obleki . . . ob nogah dvoje svežnjev obleke . . .

Vse telo ji je drgetalo in ihtenje ji je sunkoma stresalo prsi. Ni ga pogledala in ničesar ni rekla, samo njeno telo se je še bolj sključilo in svojo glavo je zarila v blazine, kakor bi se hotela skriti pred njegovimi očmi . . .

Skočil je k njej, pokleknil ter jo objel, ihteč glasno: „Vida . . . moja Vida, odpusti . . . odpusti!“ In poljubljal ji je roko in lase ter plakal na glas kakor dete . . . Ni ga bilo sram teh solz, saj je plakal nad grobom svoje ljubezenske sreče in svojih vzorov, ki so jih pokopali hkratu! Vse je izgubil . . . mrknilo je solnce . . . tema brez zvezd in brez potov okoli in okoli! — In nemo jo je dvignil k sebi, položil njeno plavolaso glavo na svoje prsi ter počasi gladeč njene kodre, mokre od solz, je strmel predse ter šepetal: „Kaj pa sedaj? — Kaj pa sedaj?“

Tedaj se je začula odnekod tožna, hrepenča pesem . . . Bil je nežen ženski glasek, kakor glas otroka, slaboten in neuglajen; pesem pa je

vrela pevki od srca in besedilo in napev sta ji prihajala iz duše . . . Tema je bila v sobici in žalostno so brlele na ulici svetilke. Poslušala sta to pesem, znano in vendar nerazložno, ter tiho ugibala, kaj poje šibki, trepetajoči glasek. In začula sta nakrat sredi pesmi vesel otroški vrisk in razumela sta besede, krepko zveneče

„On, ki ptice pod nebom živi,
naj ti da srečne, vesele dni!“

in razložno:

Al te je treba bilo, al ne,
vedno bom srčno ljubila te!“

„Ali čuješ, Vida?“ je vprašal Ivan. „Hišnikova hčerka poje in ziblje veseložalostna svojega sinčka! — In da bi obupavala midva? Čemu? Nikomur nisva dolžna računa . . . Samasvoja sva! Mlada sva, zdrava in bodočnost je najina! Križ čez vse dosedanje in — začniva od konca! Ali hočeš, ljubica? Vstani in pojdi z menoj! . . . Ostaviva to mesto in poiščiva si sreče drugo! Svet je velik in širok, — tudi za naju se mora najti kotiček! — Pomagaj mi, Vida! Še nocoj se odpeljeva!“

„Kam hočeš, Ivan? — Ali greš z menoj? Ostaniva skupaj . . . oh, ostaniva vzlic vsemu in proti vsem! Ali hočeš?“

„Dà, dà, nerazdružno s tabo v sreči in bedi, Vida!“

In objela sta se in poljubila . . .

* * *

Okoli polnoči sta prišla na kolodvor; — imela sta seboj le mal kovčeg in dvoje svežnjev. Vlak je že čakal in vstopila sta naglo. Mraz je bilo! Nikogar ni bilo na peronu; izpod neba je prišlo tiho brez prestanka. Prazen je bil vagon in izpod stropa je pomežikovala brleča lučica. Ivan se je stisnil v kot, zavil Vido v svoj ogrtač ter jo vzel v svoje naročje; trudna je bila in brez volje se mu je udala. Naslonila je svojo glavo na njegovo ramo in kmalu zasnula . . .

In vlak je drdral tiho skozi meglo . . . izginile so zadnje luči mesta, zamrl je poslednji glas, in gosta, črna tema je zavladala povsod okoli . . .

Ivan pa je držal Vido v svojem naročju . . . rahlo jo je pritiskal k sebi, jo grel s svojim životom in zrl smehljaje na svojo ljubico.

(Konec I. dela.)

RAVNATELJ KAREL PIRC.

LISTEK.

KNJIŽEVNOST.

„Slovenska Matica“. Po velikih počitnicah je imel odbor „S. M.“ že tri seje in sicer dve seji knjižnega odseka in eno sejo vsega odbora. Knjižni odsek se je bavil z bodočim književnim programom „S. M.“, ki ga je sestavil poseben, v ta namen izvoljen pododsek, ter s knjigami, ki jih izda društvo za l. 1905 in 1906. Doslej sta do tiskani in broširani dve knjigi: a) Spomini. Spisal Dr. Josip Vošnjak. (Prvi in drugi del: 1840—1867.) V Ljubljani tiskal Dragotin Hribar. Prvi zvezek. 1905. — b) Bibliografija. Sestavil dr. Fr. Simonič. Vvod je spisal dr. Janko Šlebinger. V kratkem pa bodo do tiskane tudi knjige: a) „Zbornik“, uredil L. Pintar. — b) Svetovna književnost: Beneški trgovec: W. Shakespeare. Preložil Oton Zupančič. — c) Knezova knjižnica, ki prinese dve daljši povesti Ivana Cankarja. — Dr. K. Štreklja „Narodne pesni“ so se te dni izročile tiskarni. — Letopis s pisarniškim poročilom in imenikom članov pa se dovršuje v rokopisu. Tako se zgodi, če ne bodo zadrževale tiskarne, da dobé člani knjige za l. 1905 že v prvi polovici meseca januarja, torej skoraj 3 mesece poprej kakor lani! To je velik uspeh marljivega delovanja sedanjega knjižnega odseka tekom zadnjih mesecev. Upamo, da ostane vedno tako! Seveda bodo morali letos tudi poverjeništa mnogo

preje skleniti svoje delo ter pospešiti nabiranje novih članov ki se morajo prijaviti vsaj do 25. novembra t. l. Kasneje pristopivših članov imen ne bo možno tiskati v „Letopisu“, pač pa bodo vzlic temu mogli tudi kasneje prigrasivši se člani dobiti društvene knjige. Obračamo se torej do poverjenikov in do vseh članov „S. M.“ s prošnjo, naj nemudoma poberó članarino ter prijavijo imena članov društvenemu tajništvu v Ljubljani! Prosimo pa tudi vsakega Slovenca, naj bi nabral čim največ novih članov „Slovenski Matici“, v kateri — kakor kaže vse — klije sedaj novo, krepko življenje in najveselejše delovanje! Članarina za eno leto znaša le 4 K in za to ničevno svoto dobi vsakdo šestero knjig! Apeliramo zlasti na rodoljubno uradništvo in učiteljstvo, da pridobi „Matici“ čim več novih trajnih in zvestih članov ter da se sami oglasijo tisti Slovenci ali tiste Slovenke, ki bi hoteli prevzeti posel poverjenika. Čim več članov bo imela „Sl. M.“, tem močnejša bo v gmotnem oziru in tem večje in lepše knjige bo mogla izdajati. Kako lepe načrte ima društveni odbor za bodočnost, dokazuje novi književni program, ki ga je knjižni odsek v glavnih točkah že odobril. Ko se sprejme ta program še v plenarni seji celotnega odbora, se program prijavi po vseh slovenskih listih ter se pozovejo pisatelji in strokovnjaki, da ga izvrše. Doslej pa je že gotovo sledeče: 1) Zbornik se kot periodična knjiga obdrži v ta namen, da se objavljajo v njem krajši spisi strogo znanstvene vse-

bine: 2) Letopis ostane še nadalje društvena knjiga za objavljanje pisarniškega poročila (zapisniki sej odbora in odsekov, poročilo o društvenih ustanovah in finančnem stanju, imenik članov, seznam doslej izdanih društvenih knjig i. dr.) 3) „Matica“ izda vsako leto po eno ali dve monografiji (n. pr. Zgodovino Ilirije (1809—1814) z ozirom na bližnjo stoletnico; zgodovino ilirizma (Lj. Gaj, Stanko Vraz i. dr.); Bleiweis in „Novice“ z ozirom na bližnjo stoletnico; Zgodovino reformacijske dobe v Slovencih z ozirom na bližnjo 400letnico itd.) 5) Leposlovju se pridrže vsako leto po tri knjige in sicer: a) Knezova knjižnica, b) Zabavna knjižnica in c) Svetovna književnost (prevodi). Kot tvarina prvima dvema knjigama se porabijo poleg izvornih romanov in novel reprodukcije izbranih spisov umrlih ali pa tudi še živečih domačih pisateljev in pesnikov ali tudi cele literarne dobe. Za prevode v zvezku „Iz svetovne književnosti“ — takšen bodi zanaprej splošni naslov te knjige — se v prvi vrsti priporočajo klasična in posebno znamenita ali tipična moderna dela slovanskih in tujih literatur. Prevodi iz nemščine pa se principialno odklanjajo ter se izjemoma objavi monumentalni Goethejev „Faust“ (I. del). Vsakemu teh prevodov se doda kot uvod kratak pregled o avtorjevem delovanju in o vnanjem vplivu lastne literature nanj in na njegovo delovanje. — Nas to veselo delovanje v pomlajenem odboru „Sl. M.“ veseli tem bolj, ker se je baš uredniku našega lista od izvestne strani podtikalo to in ono. Mi na vse tiste skrite ali odkrite napade nismo reagirali, ker smo čakali, da moremo odgovoriti z — dejanji. In danes smo to v vsej skromnosti storili. Ako bo imela „Matica“ agilne in vztrajne poverjenike, ki bodo znali in hoteli pridobivati in ohranjati društvu zvestih članov, potem bomo mogli kmalu doseči, da bo naša „Matica“ ponos vsega jugoslovanstva. Da dosežemo ta svoj veliki cilj čim preje, naj podpira „Matica“ vsak zaveden Slovenec! F. G.

Družba sv. Mohorja šteje letos vkup 83.572 udov, 1026 manj kakor lani. Člani po mešanih deželah, kjer imajo Slovenci težke boje za narodni obstanek, odpadajo! Tako je letos v goriški nadškofiji odpadlo 157 udov, v krški škofiji 33 udov, v lavantinski škofiji 1277 udov, v tržaško-koperski škofiji 259 udov, v sekovski škofiji 44 udov, v somboteljski škofiji 67 udov, v zagrebški nadškofiji 15 udov, v videmski nadškofiji 8 udov, v raznih krajih 125 udov. Veselo znamenje pa je, da so Amerikanci pridobili 245 in Afrika in Azija 57 novih udov!

501.432 Mohorjevih knjig roma letos med Slovence! Če dodamo to število onemu prejšnjih let, pridemo do števila 10.309.060 knjig, katere je družba samo kot letna darila svojim udom razdelila od svojega obstanka sem. Pri tem pa niso všteta mnoga poznejša naročila, ponatiski itd. Letos dobé družbini člani sledečih 6 knjig: Jernej pl. Andrejka: Slovenski fantje v Bosni in Hercegovini 1878. II. snopič. — Slovenske večernice 57. zvezek. — Koledar za l. 1906. — Viljem Rohman in Fran Dular: Gospodarski nauki. I. knjiga. — Zgodbe sv. pisma. 12. snopič. — Dušna paša (molitvenik). Oceno teh knjig prinesemo polagoma v prihodnjih zvezkih.

Koledar družbe sv. Mohorja za leto 1906. Letošnji koledar nam je v celoti všeč, ker prinaša poleg koledarske vsebine tudi več prav koristnih in praktično podučnih člankov. Taki članki so: „Kratek nauk o občni pridobitini“ (M), „Mali vedež“ (Fr. Podbor), „Juri baron Vega“ (Makso Pirnat) s slikami in „Beseda o knjigah in knjižnicah“ (Jožef Volc). K Pirnatovemu članku pa pristavljamo, da odbor za spomenik

Jurja Vege še ni izročil izvršitve spomenika Ivanu Zajcu, ker je ministrstvo Zajčev osnutek — odklonilo! Na osnutku sta pač Mars in genij — neoblečena! Ministrstvo stoji torej gledé umetnosti na stališču škofa Bonaventure Jegliča! — K Volčevemu članku pa pripominjamo, da Slovenci „veri in krščanskemu življenju kvarnih knjig in časnikov“ sploh še nimamo in da med Slovenci „krivovercev in odpadnikov“ ne poznamo. Volčeva zelotska groznja z „izobčenjem“ je torej neumestna! — Prav primerne so biografije dr. Jer. Glančnika (dr. K. Verstovšek) s slikami, Val. Šumaha (Jur. Trunk), prof. Jak. Wanga (dr. Jan. Arnejc) s slikami in Mihe Ambrožiča (Fr. Jeglič). Aktualen je članek dr. A. Medveda „Portarturski junaki“, žal, brez slik. Kaj jih ni mogel posoditi „Dom in Svet“!? — Zanimiv je tudi spis Ben. Snoja „Aleksandrija in Slovenci“ s slikami. Končno omenjamo še narodu primernih povesti Ks. Meška „Popotnik“, Mih. Levstika „Jetničarjev Martinek“ in Pankr. Gregorča „Gos sv. Martina“. Pesmi je letos malo in to je prav! Spisala sta jih Ks. Meško in neizogibni „hišni poet“ družbe — Fr. Neubauer! Za prihodnje leto pa se obljublja knjige: „Lešniki“ (pesmi, igrokazni prizori, pogovori in povestice) Josipa Stritarja, „Uporniki“, zgodovinska povest Ivana Laha in potopis „Pri severnih Slovanih“ Jos. Lavtižarja. Teh treh knjig se iskreno veselimo! Še več takih! Za božjo voljo pa prosimo: Prenehajte že vendar vsaj za par let s svojimi brezštevilnimi molitveniki, ki se ž njimi le še gnoj dela! Najpobožnejši slovenski katoličan ima po zaslugi družbe danes vsaj že 20 molitvenikov. Ali to še ni dovolj?! Ali hočete morda izdati za vsak dan leta poseben molitvenik in prenehati šele pri 365. „dušni paši“? Gospodje, imejte usmiljenje z nami in s — papirjem, ki ga je škoda! — Slovenske pisatelje pa prosimo: zalagajte družbo s povestmi in koristnimi spisi (potopisi, naravoslovnimi članki, zgodovinskimi črticami i. dr.), da bo imel narod berila, ki mu širi obzorje in ga umstveno dviga! Odbor razpisuje sledeče nagrade: tri tisoč kron za daljšo povest v obsegu 15 do 16 tiskanih pol, in petnajst sto kron za krajšo povest v obsegu 8 do 10 tiskanih pol v obliki „Slovenskih večernic“. Snov povestim bodi vzeta iz domačega narodnega življenja in se naslanjaj ali na slovensko, bodisi cerkveno, bodisi posvetno zgodovino, ali pa na družabno (socialno) življenje našega naroda. Pisatelji se naj ozirajo na to, da sta obe povesti namenjeni preprostemu ljudstvu kot družbeni knjigi. Zatorej bodi jezik preprost in lahkoumeven, vsebina pa primerna namenu družbe sv. Mohorja. Rokopisi, lepo in razločno na eni listni strani pisani, se naj dopošljejo do dne 31. grudnia l. 1905. družbi sv. Mohorja v Celovec brez pisateljevega podpisa; ime pisateljevo se prideni v zaprtem zavitku, ki pa naj nosi naslov dotične povesti in tudi pove, za katero nagrado se poteguje. Odbor družbe sv. Mohorja bo svojo razsodbo o priposlanih rokopisih objavil tekom aprila leta 1906. in tedaj tudi nagradi izplačal. — Ako bi odbor nobeni povesti iz kateregakoli vzroka ne mogel prisoditi častne nagrade, sprejme vendar tudi manj dovršene proizvode, če se mu zde pripravni za družbo sv. Mohorja, ter jih odkupi po dogovoru z dotičnimi pisatelji.

Dr. Jan. Ev. Krek: „Zgodbe sv. Pisma.“ 12. snopič. Izdala in založila Družba sv. Mohorja 1905. Pred leti je izdala družba „Kristusovo življenje in smrt“, ki je temeljilo na zgodbah sv. pisma in na raznih fantastičnih povestih domišljije bogatih pobožnih pisateljev in pisateljic. Ista materija se ponavlja v drugačni obliki v tej knjigi; razna domnevanja, starinska razlaganja in ugibanja so podlaga dr. Krekovi obširnih „razlag“ znanih Jezusovih besed in dejanj.

Nam, ki smo to materijo čitali — včasih tudi neradi — že opetovano, je torej to pogreto delo dolgočasno, in dvomimo, da bi bilo večini družbenikov dobrodošlo. K sreči se bliža delo koncu! Verjamemo pa, da je to delo praktično in koristno duhovnikom na deželi, ki zajemajo iz nje svoje pridige za vse leto! Odtod vsa hvala in reklama!

Prof. dr. A. Dolar: Ilustrovani narodni koledar. Leto XVII. Last in zaloga „Zvezne tiskarne“ v Celju. Broširan 1 K (s poštino 1-20 K), vezan 1-50 K, (s poštino 1-70 K). Popularni in obenem najelegantnejši slovenski koledar je za l. 1906. že izšel. Lep je, bogat in zanimiv! Poleg običajne koledarske vsebine in raznih praktičnih navodil ima koledar tudi več pesmi M. P. Nataše, Mozirskega, A. Novačana in Cv. Golarja, dve biografiji (dr. Gregorja Kreka in Jos. Pečnaka), turističen spis „Izlet v Logarsko dolino“ (s slikami), črtice „Martin Skočir in Anastasius von Schwitz“ (Iv. Cankar), „Zora in Zoe“ (Savinjska), „Ksenija“ (Vlad. Borotha) in „Krištof Vran“ (A. Novačan), dalje članek „Srednje šole na Slovenskem 1904.—05.“, zgodovinski spis „Celjski grofje in jugoslovansko ozemlje“ (dr. K. Verstovšek) in končno izvrstni „Kulturnopolitični pregled l. 1905.“ Privezani pa so še oglašila raznih tvrdk. Koledar je okusno in razkošno ilustrovan. Priporočamo ga vsaki slovenski hiši!

Prof. Josip Kožuh: Pregledni izpisek iz navodila h kartografičnim osnovam. Založila „Zvezna trgovina“ v Celju. 25 str. Cena 23 h po pošti.

Janežič - Bartel: Nemško - slovenski slovar. IV. izdaja. (Deutsch-slovenisches Handwörterbuch von A. Janežič. Vierte Auflage, bearbeitet von A. Bartel.) Tiskarna družbe sv. Mohorja v Celovcu je izdala četrto izdajo nemško-slovenskega slovarja, po kateri se je zadnja leta že zelo popraševalo. Še tretja izdaja tega slovarja je bila za navadno praktično rabo nedostatna ter je puščala človeka večkrat na cedilu. Prof. A. Bartel v Ljubljani je to izdajo predelal, precej pomnožil in popravil na podlagi Pleteršnikovega slovarja in Levčevega pravopisa. V ostalem se nova izdaja naslanja na prejšnjo. Pomagali so pisatelju prof. M. Pleteršnik, L. Pintar in A. Mikuš. Dasi je obseg knjige za 4 pole, to je 64 strani večji kakor oni tretje izdaje (sedaj obsega 57 pol, t. j. 912 strani), je ostala cena neizpremenjena, namreč: 6 kron za broširan in 7 kron 20 vin. za vezan iztis. (Poština za posamezne pošiljatve 30 vin. več.) Dobiva se tudi pri ljubljanskih knjigotržcih.

Dr. Fran Ilešič: Sitni prilogi. Ponatis iz „Zbornika za narodni život i običaje južnih Slavena.“ Knjiga X., svezak I. (1905.) — Sitni prilogi obsegajo tri razprave. V prvi in drugi pisatelj dokazuje — zlasti na podlagi Valjavčevih pesmi, katerih sujeti so zajetii z narodnih pravljic — da je pravljica o „rajski ptici“ in „večnem židu“ znana tudi med Slovenci; v tretji prijavlja iz dr. J. Muršičeve, v rokopisu ostale avtobiografije kratek prispevek k nošnji štajerskih Slovencev v prošli dobi. Dr. V. Korun.

Četrto izvestje mestne nižje realke v Idriji za šol. leto 1904./5. Izdal in uredil dr. S. Beuk. To slovensko izvestje je pač najzanimivejše, kar jih je izšlo zadnje leto, saj prinaša spise, ki so zanimivi in koristni tudi širši publiki, ne le ozkemu krogu šolnikov. To je tudi edino umestno, čemu se izdajajo izvestja, katerih razprave morejo zanimati le par profesorjev-specialistov? Ta izvestja so vendar namenjena javnosti, širokemu občinstvu, v prvi vrsti pa staršem in dijakom! V letošnjem izvestju idrijske realke čitamo gorko in pristrčno pisan nekrolog pok. ravnatelja Karla Pirca, veleinteligentnega, značajnega moža, zavednega, delavnega Slovence in izbornega pedagoga. Karel Pirc je bil požrtvovalen

in agilen odbornik in član premnogih narodnih društev, rodoljub širokega, modernega obzorja! Ž njim je bilo lahko govoriti o čemerkoli, ker je bil v vseh modernih vedah izobražen mož. Ni se pa bavil le z znanostjo, ampak tudi za umetnost je imel toplo srce in razsodnega duha. Ni bilo pojava na našem književnem ali umetniškem polju, da bi ga ne bil zasledoval s simpatijami in navadno tudi z materialnimi podporami. Bil je modern pedagog, kakoršnih imamo Slovenci, žal, še malo. Zato je nekrolog dr. Benka zaslužen šopek posmrtnega priznanja, ki ga je položila idrijska realka svojemu prvemu ravnatelju na prezgodnji grob! — Druga razprava (dr. S. Beuka) govori o Bernovlijevi lemniškati. — Prof. Makso Pirnat je spisal zanimivo kulturno črtico „Rudniško gledališče v Idriji“ (s slikami) ter je priobčil svoj govor „Ob stoletnici Schillerjeve smrti“. Ta krasni govor dokazuje, da vlada na idrijski realki pravi narodni duh! Končno slede „Šolska poročila“. Idrijska realka ima letos že 5 razredov ter ne plačujejo na njej dijaki — nobene šolnine! Tudi v tem oziru je ta zavod resnično modern zavod.

Josip Freuensfeld-Rádinski: „Zvezde ugašajo...“ Pesmi. Uredila Fran Cvetko in Vekoslav Spindler. 1905. Založil Fran Cvetko, učitelj pri Sv. Andražu v Slov. goricah. Cena 1 K 80 v., s pošto 1 K 90 v.

Bridkost usode občutimo tudi mi z onim, ki mora v najlepši dobi svojega življenja z udano resignacijo izreči besede:

„Ulogo svojo sem končal“;

zlasti jo občutimo, ako smo stavili nanj toliko lepih nad, ki vse ostanejo sedaj neizpolnjene, ko ga je smrt izrgala iz naše srede. In tako je naravno, da se polašča tudi nas, kadar čitamo Freuensfeldove pesni, precej onega silno trpkega čustva, ki je izsililo ubogemu pesniku iz prsi vrstice:

„Proč nade so in boji vsi,
slovo sem vsemu dal;
pa saj to novega nič ni,
list na zemljo bo pal.“

Hkratu se nam vzbudi pa sočutje ne samo do prerano umrlega moža, ampak do vsega, kar je njegovega, tako da sodimo po njega vplivu tudi njegove pesni znabiti milejše, kakor bi jih sodili sicer.

Njih večji del je ilirskega značaja, vse pa so priproste po vsebini in obliki ter nas v marsičem spominjajo sličnih narodnih. Opevajo ljubezen do dekleta in do matere, opevajo prijateljstvo in domovino, srečo in nesrečo. In ker je na pesnikovem nebu, da govorim z njegovimi besedami, začela zgodaj ugašati zvezdo za zvezdo, ne da bi se bližalo svetlo jutro, je večina njih otožnih. Sicer je Freuensfeld pogumno kljuboval nemili mu usodi, dokler je bilo kaj nade na zmago; ko pa je uvidel, da je vsak odpor zaman, udal se je in z moško resignacijo pričakoval nje zadnjega udarca. In ravno one pesni, v katerih bridko, dasi udano toži o svoji nesreči, nas najbolj pretresajo, kakor n. pr. „Resignacija“, „Zadnji up“ in druge. Pa tudi nekatere balade nas prijetno ogrejejo, tako n. pr. „Trije vojaki“.

V najlepšem spominu je Freuensfeldovo ime pri nas vseh; z veliko pijeteto ga pa po vsej pravici izgovarjajo nekdanji njegovi stanovski tovariši. Tega častnega spomina si Freuensfeld sicer ni pridobil edino le s svojim delovanjem kot pesnik, vendar pa so k temu pripomogle tudi njegove pesmi, ki jih, prej raztresene po raznih listih, imamo sedaj zbrane v lični knjižici z naslovom „Zvezde ugašajo“.

Dr. V. Korun.

Dr. Karl Verstovšek: Simonidovi jambi. Ponatis iz letnega poročila c. kr. državne gimnazije v Mariboru za l. 1905. Tiskal L. Kralik v Mariboru. — Prof. dr. K. Verstovšek obravnava občudovanja vredno Simonidovo jambsko pesem „O ž e n s t v u“, ki spada med bisere stare grške poezije ter je naravnost — modernega duha. Človek, ki prečita to duhovito pesem, bi skoraj dejal, da je bil ta Simonides nekak starogrški — Strindberg! Simonid je moral ženstvo svoje dobe pač temeljito poznati, da je spesnil to delo, ki je najhujša satira na slabo ženstvo vseh časov in narodov! Dr. Verstovšek je v tem svojem spisu v prikupni obliki in z znanstveno temeljitostjo dokazal, da je Simonidov jambski umotvor „O ž e n s t v u“ po vsebini nekaj izvirnega, po obliki pa umetniška slika, ki je donesla pesniku zaslužen ugled in slavo! Razprava je resnično apartna, zanimiva in zelo zabavna! Naj bi jo čitale tudi naše inteligentne dame! Grškemu izvirniku je v brošuri pridejan tudi prav dober prevod Vek. Spindlerja.

Martin Žunkovič: Wann wurde Mitteleuropa von den Slaven besiedelt? (Kroměříž. 1904. Jindřich Slovak. Cena 1 K 20 h.). Naš vrli rojak, c. kr. stotnik M. Žunkovič v Mostarju je izdal drobno knjižico, ki je našla med češkimi znanstveniki iskreno priznanje. Časopis, ki ga izdaja „Vlastenecký spolek muzejní v Olomouci“, je prinesel v 87. snopiču dolgo razpravo o tem delu ter pisal med drugim: „Slovanska stranka (ki trdi, da so Slovani prvo prebivalstvo Evrope) je dobila sedaj novega, močnega pomočnika v Martinu Žunkoviču, ki je — brez ozira na nazore in trditve Boguslavskega — začel reševati vprašanje: Kdaj so se naselili Slovani v Srednji Evropi? Tega dela se je poprijel Ž. s krajepisnega, dosedaj popolno nenavadnega stališča, ker razen jezikoslovnih, narodopisnih, socioloških in arheoloških ved predpoklada za to še strokovno znanje kulturne zgodovine, prirodopisnih in folklorističnih razmer dotičnega kraja, kakor ima tudi zelo bistro oko za geološko smer. Da je opremljen z vsemi znanostmi, ki jih je potreba k rešitvi vprašanja o najstarejših prebivalcih Evrope, to nam svedoči njegova knjiga, katere glavna naloga je objasniti, popraviti in odvrniti zgodovinsko in učenjaško pomoto, ki je z ozirom na začetek Slovanov običajna“. A tudi „Narodni Listý“ so prinesli v 7. št. t. l. laskavo kritiko, iz katere posnemamo le par stavkov: „Do nedavno je uradno zgodovinske smatrale za resnico, da so Slovani došli v Evropo okoli 5. ali 6. stoletja. Takrat je baje prišel tudi praded Čech „čez tri reke“, stopil je goro Říp, da bi blagoslovil novo deželo. Novejše preiskave pa nastopajo čimdalje ostrejše proti tem očitnim pomotam in spravljajo neutemeljeni datum na realno stališče. Kaže se čimdalje bolj, da moramo prestaviti prisotnost Slovanov zelo daleč nazaj v minole dobe. O njihovem prihodu v 5., tudi v 4. ali 3. veku sedaj ni več mogoče govoriti. Ne preostaje drugega, kakor poslati to zgodovinsko mnenje v deželo znanstvenih zmot . . . Žunkovič je znosil skupaj mnogo dokazov, ki dajejo premišljevat in ki gotovo pripomorejo k razsvetljenju temot in zgodovinskih dozdev. Pisatelja je vodilo pri preiskavah mnogostransko stališče. Predvsem se je zanimal za početek in pomen krajepisnih imen v Srednji Evropi; potem je zasledoval razširjenost imen slovanskega pokolenja v teh krajih in končno je primerjal, v kakšni zvezi je prirodna kakovost dotičnega kraja s pomenom in tvarino pridanega mu imena . . . Žunkovič se drži načela, z lastnim okom ogledati si vsako mesto, ki se ž njim peča, in primerja tako potom vida predmet in pomen imena, ki je bilo nebrojna leta temu predmetu priklopljeno na telo. Ta metoda je spravila na dan nepričakovana presenečenja . . . Tako češki listi. A pri nas? Pač, v „Südi

steierische Presse“ se je neki anonimus izrazil, da nima Žunkovičeva knjiga „nikake znanstvene vrednosti!“ Dokazal pa tega seveda ni. Pri nas se dela reklama pač vsakemu ničvrednemu zmašilu ter se poje slava in glorijska marsikateremu diletantskemu plagiatorju, — delo resnih in dragih študij ter mož, ki uživa med Nemci in drugimi Slovani ugled važnega znanstvenika, ta dva pa se odpravljata z molkom ali pa z anonimno — brco! Mi na Žunkovičevo, za vsakogar velebnimivo in podučno knjigo opozarjamo ter jo priporočamo!

—c.—r.

„Omladina“, glasilo narodno-radikalnega dijaštva, je glasilo sedanje resnobno delavne akad. mladine. „Iz naroda za narod!“ je geslo te mladine; to dokazujejo predavanja „Prosvete“ in je dokazal I. shod narodno-radikalnega dijaštva od 5.—8. kimavca 1905. v Trstu. Sedaj začne „Omladina“ izdajati tudi poljudne brošure. Prva ima naslov „Iz naroda za narod!“ En izvod stane 1 K 50 v, za dijake 1 K, po pošti 10 v več. Kdor naroči najmanj 10 izvodov, dobi primeren popust. Brošura se bo dobivala v vseh slovenskih knjigarnah. Vsečina te brošure je: a) Pozitivna etika, znanost in verstvo. — b) Delo in samopomoč. — c) Narodnostno vprašanje. — d) Slov. vseučilišče. — Srednješolsko vprašanje. Program ljudskega izobraževanja. — Naj bi ne bilo slov. dijaka, ki bi se na brošuro ne naročil!

„Pokret“. Časopis za narodnu prosvjeto i slavensku savijest. Sarajevo. Urejuje in izdaje R. M. Zahradnik. Pod geslom: „Prosvjetom k svobodi!“ in „Svoj k svome!“ je začel v Sarajevu izhajati modern polmesečnik, zbornik, ki pazno zasleduje politični in kulturni pokret vseh slovanskih narodov ter beleži s simpatijo tudi vse pridobitve na narodnem, gospodarskem in prosvetnem polju slovenskega naroda. Članki so tiskani v latinici in cirilici; list prinaša tudi prevode iz slovanskih literatur. Glavna njegova naloga pa je utrjevati jugoslovansko vzajemnost, zato ga kot svojega najmlajšega sodelavca iskreno pozdravljamo! Naročnina znaša na leto 5 K.

„Srbski književni glasnik“ o Prešernu. V 113. br. tega najodličnejšega srbskega literarnega zbornika je izšla 1. oktobra t. l. študija prof. Pavla Popovića „Franja Prešern“ in troje prevodov Prešernovih pesmi („O, Vrba . . .“, „Kam?“ „Čez tebe več ne bo . . .“) izpod peresa Vlad. Stanimirovića. Najboljši je prvi prevod, ki se glasi:

O, Vrbo, selo drago, puno čara,
U tebi kuća oca mog se krije,
Brez težnje k znanju, te otrovne zmije,
Ost'o bih srečan kod doma mi stara.

I ne bih znao, da srce pretvara
U otrov slatke radosti što lije;
Da veru iko može da ubije,
Da od čoveka strast igračku stvara.

Verno bi srce, ruke žudne rada,
Miraz kog nema ni milionarka, —
Donela meni izbranica mlada.

I mirno moja plovila bi barka;
Dan bi od vatre a žito od grada
Čuv'o moj sused — crkva sv. Marka.

„Mala biblioteka“. Urednik Risto Kisić. Vlasnik izdavačka knjižarnica Pahera i Kisića u Mostaru 1905. Srbska „M. B.“ je dospela v 4 letih do 100. zvezka ter je sedaj izdala seznam vseh doslej izdanih originalnih in prevedenih del, imena njih avtorjev in prevajalcev. Na leto izide po 24 zvezkov, vsak po 4—6 pol. Poleg teh zvezkov dobivajo

naročniki brezplačno „Prijelegd“, literarno-kritično pri-
logo, ki se bavi s svetovno beletristiko, dramatikom in umet-
nostjo, ter k vsakemu zvezku razglednico s portretom
kakega jugoslovanskega književnika; koncem vsakega leta
pa dobé naročniki tudi „Kalendar Mala Biblioteka“. In vse to za bote 6 K! Podjetje, docela moderno zasnovano,
zaslužuje torej vse pažnje in podpore. Doslej so izšla v „M.
B.“ posamezna izvirna dela: dr. Gj. Nenadovića, Brzaka Drag.,
M. Budisavljevića, Janka Veselinovića, Ilije Vukičevića, L.
Grčića Bjelokosića, Š. Gjalskega, Jov. Gjorgjevića, Jov. F.
Ivaniševića, J. Drag. Ilijća, Mil. Jakšičeve, S. VI. Jugovića,
Jerm. Obrada Karacića, Sima Matavulja, Čede Mijatovića,
Branislava Gj. Nušića, D. Gj. Omčikusa, Joanikija Pamučine,
Mil. Pribičevića, Jov. Protića, Stevana Sremca, dr. St. Stefa-
novića, dr. Jov. Subotića, Iva Cippica, P. Miloša Čirkovića,
Svet. Čorovića, Marka Cara in Mil. Šapčanina. Iz navedenih
imen je razvidno, da sodeluje pri tem literarnem podjetju
mного najodličnejših srbsko-hrvatskih modernih pisateljev
V prevodu pa so izšla tudi grška, francoska, nemška, ruska, an-
gleška, italijanska, madjarska, češka in bolgarska dela. Polj-
skih in slovenskih del doslej „M. B.“ ni prinesla v prevodu.
Mi bi uredništvu priporočali, da obrne svojo pažnjo tudi na
naše slovstvo ter prinese nekaj prevodov del Jos. Jur-
čiča, Janka Krsnika, Ivana Tavčarja, Ivana Cankarja, Fr. Meška,
Rada Murnika, Zofke Jelovškove in Iva Šorlija! Namesto
madjarske in grške literature bo Srbom slovensko leposlovje
nedvomno zanimivejše in instruktivnejše! V dobi, ko delajo
vsi najboljši jugoslovanski duhovi za kulturno jugoslovansko
vzajemnost, naj stori tudi „M. B.“ vse, kar more, da se zbli-
žamo po srcu in duši! Svojim čitateljem pa to izborno in
izredno ceneno biblioteko prav živo priporočamo!

F. G—r.

„Nova Iskra“ je prinesla v 8. br. iz peresa svojega
urednika, prof. Riste J. Odavića krasen prevod E. Ganglo-
vega soneta „Prešernu“, ki smo ga objavili v 10. zv.
„Slovana“ (str. 317.) Prevod se glasi takole:

Prešernu.

(E. Gangl).

Iz srca nam glas nadahnut ori,
Glas radosti, ponosa i milja:
Naš pesniče večitog obilja,
Tebi u čast naša pesma zbori.

Sve umire, što se na svet stvori,
Al' tvoj duh je dostigao cilja:
Sad je pesma — svet je blagosilja,
Sad je svetlost — sa tamom se bori.

Tužni narod slavi te i štuje,
Trpi muke, što ih smišlja zloba,
Al' čim, tužan, glas ti slatki čuje

Mračni zastor tone ispred roba:
Carstvo vidi, gde se slovenuje,
Ti mu pesmom javljaš — naše doba!

R. J. O.

„Nova Iskra“, ilustrovani zbornik, ki izhaja v Belem-
gradu že VII. leto, prinaša redna poročila o naši literaturi in
umetnosti ter dobre reprodukcije slik in kipov slovenskih in
sploh slovanskih umetnikov. Prof. R. J. Odavić je odličan
srbski pisatelj, najgorečnejši srbski propagator jugoslovanske
kulturne vzajemnosti, temeljit poznavatelj slovenskih kultur-
nih razmer ter Slovencem izredno uslužen mož. Njegov
zbornik „N. I.“ pa je najlepši in najboljši srbski ilustr. knji-
ževni list.

Jaroslav Vrchlický in slavnost odkritja Prešerno-
vega spomenika. V 1. zvezku „Slovana. Pehleda“ v Pragi či-

tamo sledečo kritiko slavnosti dne 10. sept. t. l.: Slavnost Pre-
šernova vyznela (tedy) plně a krásně. Přečítáme-li své dojmy k
závěrku musíme jedno říci a řeknem to zcela upřímně a nepo-
krytě. Byla velkou národní manifestací Slovinců, důstojnou
oslavou jich národní uvědomělosti a zdatnosti, ale o bás-
níku a umělci Prešernovi mnoho nepově-
děla. On, oslavenec, jakoby se skromně ztajil
za ty, kteří jej oslavovali. Jediná přednáška Prija-
teljova sáhla hloub a odhalila některé tajné pružiny života
básníkovy a osvětlila některé stránky jeho díla. Ale to bylo
málo. Vše ostatní šlo kolem básníka i umělce. Chá-
pali bychom to spíš, kdyby se na př. jednalo o oslavu Goetha
neb Shakespearova, kde jest již vše vysloveno, zjištěno, od-
váženo, kde lze se věnovati naprostě adoraci a radostnému
uznání. Věříme, že Slovinci znají svého Prešerna (o tom
nelze ani pochybovati), ale nám se zdálo, že se tato znalost
přec jen trochu příliš všeobecně předpokládala a že Prešeren
ustoupil trochu do pozadí při této slavnosti národního probu-
zení. I Hribar i Tavčar jen letmo se o něm zmínili, myslím
o jeho životě, díle, zásluze a významu národním a ještě
spíše uměleckém. Tim lip pro Slovince, lze-li totiž tolik vě-
domostí o prvním věšci jich v lidu předpokládati. Krátce
řečeno, celá oslava ubírala se víc ve velké koleji národní
otázký než stála přímo pod znamením otázky Prešernovy,
Tim se vykládá malá poměrně účast světa literárního a umě-
leckého, aneb znad lépe řečeno malé akcentování této lite-
rární a umělecké účasti při celé slavnosti. Mluvili politikové
a zástupci veřejného života — a mluvili významně a dobře,
ale mlčeli literáti a umělci, jimž tu bez od-
poru patřilo také slovo. Nejpovolanejší dědic Pre-
šernova duche i vlohy, Anton Aškerc, seděl na konci dlouhé
tabule jako kterýkoliv prostý účastník a nebyla mu dána
příležitost k slovu, které mohlo zajisté býti zajímavé. Rádi
bychom byli slyšeli soud básníkův o básníkovi. Ale rádi
bychom byli slyšeli též hlas nad jiné povolanejší literárního
historika. Byl tu věhlasný professor štyrsko-hradecké univer-
sity známý literární historik Dr. Murko a upřímně jsme lito-
vali, že nepromluvil on se stanoviska srovnávací kritiky li-
terární o Prešernovi a neosvětlil jeho místo v dějinách ro-
mantismu evroského, styky jeho a vlivy s romantismem
německým, kteréž tak důkladně dovedl vystihnouti v
dějinách romantismu českého.

Ale to jsou snad jen zbožné sny — pia desideria
„jednotlivce“.

Tej kritiki nimamo dostavljati ničesar, saj izraza Jaro-
slav Vrchlický le to, kar so mislili in čutili pač enodušno vsi
slovenski literatje in umetniki.

„Nuova Rassegna“ bibliografico-letteraria, letteratura
italiana. Firenze. Italia. Anno III. N. 9—10. V Florenci izha-
jajoči izborni literarni zbornik „Nuova Rassegna“ je Slova-
nom prav naklonjen modern list ter prinaša objektivna po-
ročila o jugoslovanskih (srbskih in hrvatskih) pisateljih in
pesnikih ter objavlja prevode jugoslovanskih novel in poezij.
V 9. in 10. zvezku ima n. pr. celo poglavje „Letterature
straniere: Letteratura serbo-croata, v katerem
prinaša Stjepka Ilijća študijo „Silvije Strahimir
Kranjčević“ ter Umb. Griffiniya prevod Br. G. Nušičeve
novele „Jedna vedra noć;“ končno pa serijo prevodov
iz poezij Br. Radičevića in V. Šenoe ter šopek narod.
pesmi. V posebnem odstavku pa objavlja nekaj nekrologov
srbskih in hrvatskih literatov. Ta italijanski, izborno ureje-
vani zbornik objavlja vsako novo literarno delo: zato opo-
zarjamo nanj slovenske literate in založnike . . . Ali pa bi
se ne našel tudi med Slovenci mož (ali dama?), ki bi bil spo-

soben, za ta krasni zbornik pisati o našem slovstvu in o naših književnikih? „Nuova Rassegna“ poroča namreč tudi o Čehih, — Poljakih in Rusih, — le o Slovencih niti vrste. Tega pa smo krivi sami! Zakaj le čakamo na pomoč drugih!? Skrbimo sami, da nas tujina spozna, potem šele bomo mogli pričakovati, da nas vsaj — uvažuje!

GLEDALIŠČE IN GLASBA.

Slovenska drama. Tekom prvega meseca tekoče sezone smo imeli poleg dveh opernih novitet tudi štiri dramske novitete, namreč L. Anzengruberja „Samski dvor“, Bissonovega „Dobrega sodnika“, Ohornove „Brate sv. Bernarda“ in Gettke-Leonovega „Detektiva“. Razen teh novosti se je igrala popoldne domača narodna igra „Rokovnjači“. Delalo se je torej v prvem mesecu prav marljivo in mi le želimo, da bi dramsko osebje v svoji marljivosti vztrajalo vso sezono! Vobče so se vse novitete prav dobro uprizorile ter so glavni igralci v polni meri storili svojo dolžnost. Ker je tudi finančni uspeh zadovoljiv, smo s prvim mesecem tekoče sezone zadovoljni, da si igrane stvari ne spadajo v resno in čisto dramat. literaturo. Ker pa se ravna letošnja intendantca po načelu „Od nižjega k višjemu“, se nadejamo za bodoče tudi literarnih tujih in slovanskih dram!

Slovenska opera. Z oktobrom se je pričela nova gledališka sezona ter nam je prvi mesec prinesla dve za naše gledališče novi operi. Operi iz raznih dob, kar je tem zanimivejše, ker se nudi s tem občinstvu prilika, opazovati razvoj in napredek moderne glasbene drame. „Car in tesar“ (1838) od Berlinca Gustava Alberta Lortzinga (1803—1851) je dober vzgled nemške komične opere, ko je bila še v povojih. Polna naivnosti in neverjetnosti v dejanju, se opera vendar še vzdržuje na odrih. To pač le zaradi komike polne glavne osebe, župana Van Betta, ki drži nike v roki in skrbi za to, da se ostale marionete tudi še gibljejo. Glasba je naivna, kakor dejanje. Treba pač pomisliti, da je opera stara blizu 70 let, torej takorekoč izza časa rojstva komične nemške opere. — V županu Van Bettu je pozdravilo slovensko občinstvo novo moč naše opere, gosp. Ráneka. Bilo je pravo veselje poslušati in gledati gospoda pevca, kako je ustvaril iz svoje vloge humorističen tip v pravem smislu besede. Razpolagajoč z lepo donečim glasom, nam bode gotovo gospod umetnik nudil še večkrat v basbuffovskih ulogah radosti polne večere! — Od otroško-nedolžnega veselja preidemo v strasti polno, fantastično človeško življenje, ako opustimo „Car in tesarja“ ter se obrnemo do druge opere: „Pikova dama“ (1890) od Petra Iljiča Čajkovskega (1840—1893). V zadnjih dveh letih se je pel na slovenskem odru istega komponista „Evgen Onjegin“ (1879), ki se je splošno priljubil. Mnogo resnejša in temnejše barvana nego v „Onjeginu“ je glasba „Pikove dame“, kar je pač le naravno, saj ni „Onjegin“ nič drugega kot visoka pesem ljubezni, dočim nas „Pikova dama“ vpelje v temne, brezkončne globočine ljute človeške strasti. Komponista Čajkovskega značaj je v „Pikovi dami“ opazovati z isto doslednostjo, kakor v „Onjeginu“. Mehka njegova ruska duša mu da najti najmilejše barve za izraze ljubezni, zatemni si sicer lice v razburjenju, a še v najvišjih dramatičnih momentih, ko se bojujejo v najgroznejši divjosti človeški zna-

čaj, ostane Čajkovski mehak: njegov orkester se ne povzpne do kričečih disonanc. Komponistov mirni značaj pomiri tudi visoko valovje glasbenega morja.

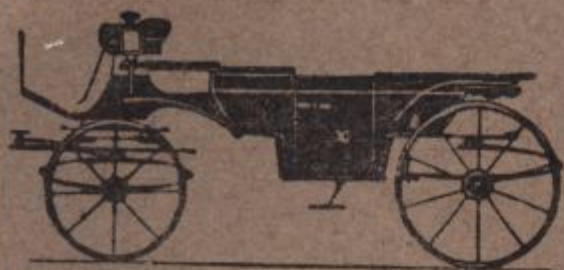
V „Pikovi dami“ je bilo težišče ulog v rokah priljubljenih opernih zancev. Gospa Skálova je pela Lizo z ono čuta polno oduševljenostjo, ki je lastna le pravemu, resnemu umetniškemu talentu. Gospod Orželski je slavil prave triumfe svojega znanja in to po pravici, saj je bil njegov Herman blesteč v pevskem in igralskem oziru. V „Carju in tesarju“ pa je prvi naš tenor imel priliko, kot Peter Ivanov dati duška svojemu veselemu in živahnemu temperamentu. V obeh operah je gospod Oufednik, kot car Peter, oziroma kot knez Jelecki zastavil svoje umetniško prepričanje v posrečeno dosego gledališkega uspeha. Z veseljem in zadoščenjem je občinstvo te tri umetnike pozdravilo na odru v dobri nadi, da bodo hvalevredno pot v prid slovenske opere nadaljevali tudi v sedanji sezoni. Nanovo angaževana druga sopranistinja, gospodična Rindova je nastopila v „Carju in tesarju“ kot Marija, v „Pikovi dami“ pa v vlogi Pauline. Gospodična pevka ima siguren nastop in živahno igro. Glasu njenemu ni odrekati krepkosti in svežosti, pač pa si mora gospodična Rindova še prisvojiti izražanje čustvovanja, da se povzpne do izrečno umetniškega opernega delovanja. Že iz lanske sezone znana altistinja, gospodična Stolzova, je nastopila kot vdova Brownova, oziroma kot grofica ter si je pridobila zlasti kot zadnja zasluge primerno, mogoče nekoliko pregrozno, masko in s finim, diskretnim petjem. Pri zboru je bilo opaziti vse napake prejšnjih sesij, negotovost v ritmu v „Carju in tesarju“, dočim je bilo v „Pikovi dami“ slišati neokusno kričanje posebno v altu. Ne gre prezeti vodnika vsega glasbenega aparata, gospoda kapelnika Beniška, ki je z lastno mu sigurnostjo kazal pot vsakemu poedincu, ter novega režiserja gospoda Ráneka, ki je pokazal, da je na odru doma.

Jaroslav Foerster.

NAŠE SLIKE.

Pri Sv. Krvi. (Umet. priloga.) Ob jugovzhodu Velikega Zvonarja leži koroška vasica Sv. Kri z lepo gotsko cerkvico s steklenico „krvi Kristove“, ki jo je ohranil bajé sv. Brikcij. Sv. Kri je izhodišče hribolazcem po sosednjih snežnikih. — A. Berthold: **Ob Ižici.** (Umet. priloga.) Ljubljansko barje in sredi njega kakor len črv plazeča se Ižica! Koliko melanholije in nikjer drugod videne turobne poezije v naravi! Naš fotograf-umetnik je ubranost tega kosa naše domovine na tej sličici izvrstno pogodil s svojim aparatom! — C. Häberlin: **Prizor s svečanosti Rimljanov.** V dobi propadanja rimske moči se je pojavilo v Rimu krščanstvo, opozicija rafinirane rimske razuzdanosti in razkošnosti. Seveda so Rimljani preganjali s kruto brutalnostjo kristjane, in naša slika kaže tak prizor. — X. Y. Nestorov: **Procesija v ruskem samostanu.** Ruski samostan tvorijo cele naselbine, ki so docela odločene od drugih ljudi. V takem samostanu se vsi procesija za Veliko noč. — P. Rembrandt: Veliki holandski slikar (1606—1669), ki ima v Amsterdamu svoj spomenik, — je bil najodličnejši holandski portretist. Njegove študije in slike vise po največjih galerijah. — Ravnatelj **Karel Pirc**, prvi ravnatelj idrijske realke.

Imam večjo zalogo
VOZOV vseh vrst.

Vozove izdelujem po naj-
novejši dunajski in pariški
modi; tudi stare vozove
jemljem v račun po visoki
ceni.

FRANC WISJAN

izdelovatelj vozov
Ljubljana, Rimska cesta št. 11.

FRANC ČUDEN
urar in trgovina z zlatnino

Ljubljana
Prešernove ulice 1

Velika zaloga vsako-
vrstnih žepnih in sten-
skih ur ter ur budilnic
itd.

Ceniki zastoj in franko.

JEŽ humoristično-satiričen list z
ilustracijami izhaja prvo in
tretjo soboto v mesecu ter
stane na leto 6 K, na pol leta 3 K; za Nem-
čijo 7 K 20 v, za vse druge države 8 K 40 v.

Josipina Schumi

tovarna sladčic in kanditov
v Ljubljani.

Vsakovrstne času primerne pred-
mete, kakor:

čokolado,

Vse v izborni kakovosti ter po
kolikor mogoče nizki ceni.

Privatna naročila izvršujem točno ter le proti poštnem povzetju.

Priporočam p. n. čast. gosp. trgovcem
in slav. občinstvu svojo največjo, naj-
cenejo zbirko sladčičarskih izdelkov.

**fine bonbone,
pecivo itd.**

DRAGOTIN HRIBAR

LJUBLJANA.

Tiskarna
Založna knjigarna
Knjigoveznica
—

Trgovina s papirjem
pisalnim in risalnim orodjem ter
glasbenimi potrebščinami.

Sklad šolskih knjig in molitvenikov na debelo in drobno.
Zaloga poslovnih knjig in tiskovin.

I. kranjska tvornica pletenin in tkanin

DRAGOTIN HRIBAR v Ljubljani.

priporoča cenjenim gg. trgovcem in kramarjem v mestu in na deželi svoje izdelke, kakor: nogavice, rokavice, gorenjske jopiče, gamašne, otročja oblačilca, telovnike za gospode in lovske telovnike itd. — Blago najboljše kakovosti, cene nizke, postrežba točna.

Slavnemu občinstvu v Ljubljani pa najljubneje priporočam v nakupovanje omenjenih predmetov

tovarniško zalogo v Šelenburgovih ulicah 13.

Kdor kupi enkrat ostane gotovo zvest naročnik mojih izdelkov.

Naročnina „Slovana“ znaša na leto 12 K, na pol leta 6 K, na četrť leta 3 K. Posamezni zvezki po 1 K 20 h. Dijakom je naročnina znižana na 10 K letno. Za Nemčijo 13 K 50 h, za druge države 15 K. — **Cena inseratom:** Dvostopna ————— petit-vrsta 30 h za enkratni natis; za večkrat po dogovoru. —————

Lastnina in tisk D. Hribarja v Ljubljani. — Odgovorni urednik Fran Govèkar v Ljubljani.